Leto XXVI. Poštnina plačana v gotovini Postgebühr bar bezahlt Ljubljana, 6. aprila 1944 Štev. 14

DOMOVINA in KMETSKI LIST

Verwaltung und Schriftleitung · Uprava in uredništvo: Puccinijeva 5 — Tel. 31-22—31-26 — Erscheint wöchentlich · Izhaja vsak teden

Festbezugspreis jährlich · Naročnina letno Lir 24 — Einzelverkaufspreis · Posamezna številka Cent. 80.

Velikonočne pozdrave z najlepšimi željami sporoča vsem svojim dragim prijateljem in prijateljicam

»DOMOVINA«

PREGLED VOJNIH DOGODKOV

Obrambna bitka na jugu vzhodnega bojišča traja neprekinjeno dalje. Na italijanskem bojišču pa se dnevi vročih bitk menjavajo z dnevi krajevnih spopadov. **Po nemškem vojnem poročilu** od preteklega torka, 4. t. m. je bilo stanje na bojiščih naslednje:

*

Führerjev glavni stan, 4. apr. DNB. Vrhovno poveljništvo oboroženih sil objavlja:

Zapadno od Berezovke so se izjalovili ponovni sovjetski napadi.

Na področju pri Černovicah, severno od Dnjestra, bijejo naše čete ne glede na težavne vremenske in prometne razmere še nadalje težke boje. Mesto Tarnopol smo obdržali kljub ponovnim silovitim boljševiškim napadom. Pri tem se je posebno odlikoval 949. grenadirski polk pod vodstvom polkovnika Schönfelda. Na področju pri Brodih so sovjetske čete na več mestih zaman napadle. Naše čete so s protinapadi razbile sovražne sile.

Severno od Kovlja je prišlo do silovitih krajevnih bojev. Stotnik Bolm in stotnik Reiche, bataljonska voditelja v grenadirskem polku, sta se na bojišču pri Koviju odlikovala s svojo zgledno hrabrostjo.

Južno od Pskova so sovjetske čete po dovozu nadaljnjih sil nadaljevale prebijalne poizkuse. Naše čete so v hudih bojih zabeležile nov popoln obrambni uspeh in uničile 24 sovražnikovih oklopnikov. S tem so izgubili boljševiki v tem odseku v zadnjih treh dneh 172 oklopnikov.

V Italiji smo severnozapadno od Cassina zavrnili močne sovražnikove naskakovalne čete. Privedli smo ujetnike.

Severnoameriški bombniški oddelek je izvršil 3. aprila terorističen napad na Budimpešto. Neki nadaljnji, slabši oddelek, je napadel madžarsko prestolnico v pretekli noči. V stanovanjskih predelih je bila povzročena škoda. Prebivalstvo je imelo izgube. Nemško in madžarsko protiletalsko topništvo ter nemški in madžarski lovci so sestrelili 17 sovražnikovih letal.

Na Severnem morju so naše podmornice v zadnjih dneh napadle sovražnikove oddelke vojnih ladij ter potopile 14 rušilcev in korvet, med njimi več velikih rušilcev razreda »Tribal«.

V zvezi s temi boji so skušala včeraj britanska letala, ki so se dvignila z nosilk letal, napasti neko norveško oporišče vojne mornarice. Napad je lastna obramba razbila in zato ni imel polnega uspeha. Pri tem je sestrelila bojna ladja »Tirpitz« 4, neki stražni čoln pa 2 sovražnikovi letali.

*

Minister dr. Göbbels je pretekli petek zvečer govoril na velikem zborovanju berlinskega vodstva Stranke o političnem in vojaškem položaju. Z ogromnimi koraki se v političnem in vojaškem razvoju te vojne približujemo veliki krizi, je izjavil dr. Göbbels. Ta kriza pa vsebuje za politično izšolanega človeka prav tako malo strahu, kakor ne razburja veščega zdravnika kriza pri kaki bolezni. Potrebno je le, da Nemci ohranijo stare narodnosocialistične kreposti, namreč junaštvo, zvestobo, žilavost in vztrajnost. Kakor prej v odločilnih urah se morajo tudi danes tem tesneje zbrati okrog Führerja in s svojimi napori čim verneje in trdneje služiti njegovemu delu. Potem bo gotova zmaga končno plačilo za nemške žrtve.

Nova madžarska vlada je začela odločno čiščenje. Ugotovila je, da so nekatere stranke vodile pogajanja z angleškimi agenti, da bi se Madžarska podvrgla sovražnikom in padla Nemčiji v hrbet, kakor je to lani storila cesarska Italija. Nova vlada je izdala proglas, s katerim poziva madžarski narod, naj se strne v borbi zoper boljševizem in zoper notranje razkrojevalce države. Stranke, ki so se v tem smislu pregrešile, so bile razpuščene. To so: socialdemokratska stranka, stranka malih posestnikov in kmečka zveza. V veljavo so stopili židovski zakoni, po katerih ne sme nobena židovska družina zaposlovati arijskih uslužbencev. Iz javnega življenja so židje izključeni in morajo izven doma nositi na levi strani prsi rumeno šesterokrako zvezdo. Po Veliki noči bo sklican madžarski parlament.

V pričakovanju sovražnih poizkusov vdora na evropska tla se nadaljujejo sovražni letalski napadi na Nemčijo in na dežele, ki so zasedene od nemške vojske. In spet je nemška protiletalska obramba pretekli petek — v teku enega tedna vdrugič — doživela velik uspeh. Od Rokavskega preliva do Nürnberga so se razvijale ogorčene zračne borbe med angleškimi velikimi in angleškimi štirimotornimi bombniki in nemškimi lovci. Sestreljenih je bilo 132 štirimotornih bombnikov, s čimer je bilo uničenih najmanj 900 dobro izšolanih angleških letalcev in 528 letalskih motorjev, ki so dragocen izdelek sovražne vojne industrije. Siloviti ponovni poraz britanskega letalstva je zbudil v Londonu osuplost, ker so od tam že ponovno razglašali v svet, da bo Nemčija v pogledu letalstva v kratkem premagana.

Velikonočna misel

V letošnjem velikem tednu so minila tri leta, odkar smo se tudi Slovenci znašli v vrtincu današnje velike vojne. Kakor vsi drugi evropski narodi, čutimo tudi mi njeno breme, ki ga ne vidimo samo v uničevanju življenj in človeških dobrin, marveč še prav posebno v dejstvu, da se na grozovit način uničuje evropska kultura. Naj prepustimo besedo uglednemu nemškemu diplomatu, ki je nedavno takole orisal borbo za ohranitev evropske kulture:

»Žaloigra sedanje vojne drvi preko Evrope kakor apokaliptični jezdeci. Zdi se, kakor da pada tisočletna kultura v prah in pepel. Častitljiva znamenja velike nemške zgodovine — katedrale v Aachenu, Kölnu in Frankfurtu, kjer so bili kronani nemški cesarji — nadalje iz rimskih časov prevzete cerkve, samostani in svetišča, nenadomestljive knjižnice, umetnine, slike, muzeji, vseučilišča, akademije, visoke šole in drugi zavodi nemške znanosti, nenadomestljivi natiski edinstvenih znanstvenih del, ki so last vsega človeštva, opere, gledališča, bolnišnice, klinike, raziskovalni zavodi, ki služijo splošnemu napredku človeštva — vse to izginja pred nami in se zdi, kakor da hočejo delo številnih pokolenj iztrebiti z železno lopato.

Zakaj vse to? Čemu? Kam vodi ta pot? — Nikdo drugi kakor Churchill je pred nekaj leti napisal razpravo z naslovom: »Ali bomo vsi skupaj storili samomor?« Govoril je o možnosti, da bo svet nemara izkoristil najnovejše tehnične pridobitve v ta namen, da bo v splošni vojni samega sebe uničil. Ko je to pisal, menda še ni verjel, da bodo te pridobitve, ki omogočajo splošno vojno, izkoriščene tudi od prostranih azijskih ravnin Sovjetske Rusije.«

To, kar je zapisal nemški državnik, pač zasluži globokega premisleka vseh odgovornih mož z sovražnem taboru. Ali je še človeško, se vprašujemo ob poročilih o sovražnih letalskih napadih, da fosforne bombe ubijajo nedolžno prebivalstvo ter uničujejo dragocene stavbe, ki sploh nimajo nobenega vojaškega pomena, marveč so zgolj priče stare evropske gradbene kulture? Ali je človeško, da sovražne industrije izdelujejo na tisoče letal, namesto katerih bi lahko izdelovale vse kaj drugega, kar bi čudovito pripomoglo k človeškemu napredku? Toda zaenkrat vprašujemo zaman. Vojna besni dalje in uničevanju ni videti kraja. Do popolne nečlovečnosti so se razbrzdale strasti sovraštva proti Evropi. Vse to početje je skupna zaróta boljševizma. Cilj je jasen. Evropske narode želé pahniti v bedo in obup, da bi nato podjarmljenim lahko pridigovali evangelij boljševizma. Najbolj klavrna je v tej strašni igri za Evropo vloga Anglije. Država, ki gospodari velikemu imperiju in za evropsko kulturo nikoli ni pokazala pravega smisla, se je vdinjala Sovjetski Rusiji ter ji nudi polno pomoč pri skupnem uničevanju Evrope. In Amerika? Pred štiri sto leti je šele stopila v zgodovino, danes pa pomaga uničevati staro evropsko kulturo.

Metode boljševizma so naši komunisti prenesli tudi na slovenska tla. Mnogo je že poteklo slovenske krvi, mnogo je zgorelo slovenskih domov, cerkvá in šol; mnogo naših ljudi, ki srčno ljubijo rodno zemljo, je moralo pobegniti v mesto, da si rešijo vsaj golo življenje. Kaj hoče komunizem na slovenskih tleh? Odgovor na to vprašanje smo prav te dni čitali v »Jutru«. Akcija komunizma ni naperjena proti tej ali oni politični stranki in ne proti temu ali onemu nazorskemu taboru. Naperjena je proti vsem ljudem, ki hočejo ostati ljudje in nočejo postati roboti, sužnji. Njegovo uničevanje velja pri nas Slovencem, ki se nočejo ali ne morejo z dušo in telesom vpreči v protinarodni komunistični jarem. Te so komunisti v množicah pobijali že doslej, jih še pobijajo in bi jih pobijali še v mnogo večjih množicah, če bi imeli pomoč. Nad 20.000 je že žrtev komunističnega morilskega besa samo v Ljubljanski pokrajini, na tisoče je že požganih domačij, na tisoče in tisoče razbitih družin. Komunisti so v Ljubljanski pokrajini tudi že odvrgli zadnjo krinko in danes njihovi agitatorji že kar odkrito priznavajo, da jim ne gre za kako »narodno osvoboditev«, temveč za komunistično revolucijo. Kdor je lani to ugotavljal, so ga komunisti proglašali za narodnega izdajalca, danes to sami cinično potrjujejo... Res, pri borbi proti komunizmu ne gre za politiko, temveč gre za življenje vsakega posameznika in vse naše narodne skupnosti. Zato ne sme nihče ostati ob strani, nihče se izgovarjati, da se »v politiko ne vmešava«!

Komunistična sila na slovenskih tleh ni tolikšna, kakor bi človek sodil po škodi, ki jo povzroča. Rušiti in pokončevati je lahko, težko pa je ustvarjati in graditi. Ako nas ob letošnji Veliki noči obhajajo žalostne misli zaradi pokončevanja, ki v okviru ostale Evrope zadeva tudi slovensko domovino, nas vendar preveva trdno upanje, da se bliža konec besnečemu, uničujočemu elementu in da bo po rešitvi Evrope sledila nova svetla doba, v kateri bo tudi slovenska domovina z velikanskim delom splošne obnove zaživela novo, srečnejše življenje. To bo po današnji Golgoti človeštva njegovo Vstajenje.

Ali za narod — proti komunizmu, ali s komunizmom — proti narodu; to je danes vprašanje. Kdor je za narod, bo podpisal narodno spomenico proti komunističnim zločinstvom.

DOMAČE NOVICE

* **Dobili smo Socialno pomoč.** V ospredju zanimanja zadnjega časa so bile v Ljubljani akcije za Zimsko pomoč, ki je pod energičnim vodstvom znala pridobiti sredstva za izdatno podporo tistim, ki so resnično potrebni. Obenem je zbudila živo zanimanje za slovensko knjigo. Begunci, ki so prodajali tablice za knjižno tombolo Zimske pomoči, so bili povsod prijazno sprejeti, prav tako dekleta, ki so še pretekli teden prodajala tombolske karte. Skratka, Zimska pomoč je postala za Ljubljano pojem, ki ima močno popularen zvok. Ker pa je bila Zimska pomoč določena za omiljenje socialne bede v zimskih mesecih, je prezident g. divizijski general Rupnik s 30. marcem odredil, da je Zimska pomoč prenehala poslovati, vse njene terjatve in obveznosti pa je prevzela Socialna pomoč, ki je pričela poslovati s 1. aprilom z osebjem in sredstvi prestale Zimske pomoči. Knjižna tombola pa se bo pod nazivom Zimske pomoči še vodila do njenega zaključka junija 1944, in sicer pod vodstvom Socialne pomoči. Tako smo torej s Socialno pomočjo dobili trajno ustanovo, ki bo skrbela za omiljevanje socialne bede v vseh oblikah in v vseh letnih časih.

* **Naredba proti navijanju cen.** Da se zagotovi preskrba delovnega ljudstva predvsem z blagom, potrebnim za življenje, in da se prepreči navijanje cen, je odredil der Oberste Komissar dr. Rainer: »Življenjskim potrebščinam določajo cene komisarji za cene, ki jih imenujem jaz. Vsako neposredno ali posredno zvišanje teh cen je prepovedano. Cene drugemu blagu in za storitve morajo ustrezati načelom vojnega gospodarstva. Načelo vojnega gospodarstva krši n. pr.: 1. oderuh; 2. kdor posega, ne da bi bil iz narodnogospodarskih ali vojnogospodarskih razlogov upravičen, v prehajanje blaga od proizvajalca na potrošnika in blago s tem podražuje; 3. kdor blago neupravičeno zadržuje ali odklanja prodajo. Določbe o cenah, ki jih je izdala italijanska vlada pred 6. decembrom 1943, ostanejo v veljavi, kolikor ne nasprotujejo predpisom, ki sem jih izdal. Prepovedano je vsako dejanje, s katerim bi se kdo posredno ali neposredno izognil določbam te naredbe. Kršitve določb te naredbe se kaznujejo po zadevnih predpisih.«

* **Vsi posestniki kmetijsko izkoriščanih zemljišč** so po novi naredbi dolžni pridelovati oljne rastline in njih semenje oddajati. Načrti za pridelovanje oljnih rastlin bodo še objavljeni. Kmetovalci, ki docela izpolnijo svojo dolžnost pridelovanja in oddaje, lahko dobe nagrade. Kdor dolžnosti pridelovanja in oddaje ne zadosti ali skuša neupravičeno dobiti nagrado, se kaznuje v denarju in na prostosti.

* **Omejitev prometa z nepremičninami.** Za veljavnost pravnih poslov med živimi, s katerimi naj se spremeni lastništvo na nepremičninah, ležečih v Ljubljanski pokrajini, je potrebna odobritev šefa Pokrajinske vlade. Ta naredba je stopila v veljavo vzratno od dne 1. februarja 1944. Velja tudi za prej sklenjene odsvojitve, če predlog za prenos lastninske pravice ni prispel najkasneje do vštetega 31. januarja 1944 k pristojnemu zemljiškoknjižnemu sodišču.

* **Zborovanje sodelavcev Prevoda.** Pretekli četrtek in petek so se zbrali k zasedanju sodelavci Prevoda, da premotrijo vsa važna vprašanja javne oskrbe. Zborovali so v zbornici ljubljanske hiše. Podpredsednik dr. Eiletz je naglašal socialni pomen Prevoda, ki je danes ne samo največje trgovsko podjetje v Ljubljanski pokrajini, marveč sploh najpomembnejši zavod. Takoj ob pričetku razprav so okoliški župani predlagali, kako bi se pomagalo prebivalstvu, katerega še vedno nadlegujejo tolovaji. Prvi dan zborovanja so bili sodelavci Prevoda predstavljeni glavnemu nemškemu svetovalcu dr. Kultererju in predsedniku Prevoda g. Gračnerju. Glede mesa za okoliške občine je bilo sklenjeno, da bodo začele z aprilom dobivati občine Ježica, Rudnik, Polje in Dobrunje po 10 dkg tedensko na osebo. Tudi potrebe Vrhnike, Logatca in Rakeka se bodo v danih možnostih zadovoljile. Zastran mleka so bili okoliški župani naprošeni, naj store vse, da bo prišlo čim več mleka v Ljubljano, da se reši mladina pred izhiranjem. Kmetje, ki imajo pašnike in travnike na Barju, so pa v velikih skrbeh zaradi goveje živine, ki se je loteva kostolomnica. Prevod upa, da bo mogoče dati tem živinorejcem dovolj soli, ki jo bodo primešali kisli barjanski krmi, da živina ne bo rahitična. Nadalje so bili župani naprošeni, naj vzpodbujajo kmete, da se čimbolj potrudijo za zelenjavo, sadje in drva, kar vse bo Ljubljana z veseljem pokupila po primernih cenah. V splošnem je bil napovedan neizprosen boj črni borzi. Dvodnevno zborovanje Prevodovih sodelavcev je vsekakor zapustilo najboljši vtis in prepričanje, da bo storjeno vse, kar je v danih razmerah le mogoče storiti za oskrbo Ljubljane in pokrajine.

* **Poletni čas** je bil uveden s preteklim ponedeljkom, ko smo zjutraj premaknili kazalce za eno uro naprej. Od preteklega ponedeljka dalje je tudi predpisan nov čas za zatemnitev, in sicer moramo zdaj zatemnjevati od 20.30 do 6. ure zjutraj.

* **Važna naredba za zaščito ribištva** je stopila pretekli mesec v veljavo. Bil je že skrajni čas, da se proti uničevanju rib nekaj ukrene, sicer bi ribe popolnoma izginile iz naših vod. Strogo bo kaznovan, kdor lovi ribe brez ribolovnice. Posebno kazniv je pa vsakdo, kdor bi uničeval ribe našega vodovja z elektriko, s karbidom ali omotnimi sredstvi, saj se na ta način ne pokončajo samo odrasle ribe, temveč tudi ves mladi zarod in druge komaj vidne živalce, ki služijo ribam za hrano. Za sedanje čase, ko so živila odmerjena, je tako uničevanje vredno tem hujše obsodbe. Starši so posebno opozorjeni, da so docela odgovorni za škodo, ki bi jo naredili njih otroci. Vsa naša oblastva z domobranstvom vred bodo strogo pazila na pravilno izvajanje te prepotrebne in koristne naredbe.

* **Ne širite kužnih bolezni!** Gospodarji ob Ižanski in Dolenjski cesti so bili od mestnega poglavarstva v Ljubljani nujno opozorjeni, da se iz njihovih greznic ne sme odtekati voda v Ljubljanico, ker so tam javna kopališča. Gradbeni pravilnik dovoljuje samo greznice brez pritoka ter se sme v odprte jarke stekati samo deževnica ali snežnica. Ta opomin velja seveda tudi hišnim posestnikom drugih okrajev ter bo kontrola po vsej Ljubljani.

* **Nalezljive bolezni v Ljubljani** so lani zahtevale mnogo bolnikov pa k sreči malo mrličev. Bilo je 34 smrtnih žrtev, in sicer 12 domačinov in 22 tujcev. Največ žrtev še vedno zahtevata škrlatinka in davica. Šole so prenapolnjene. Tudi jetika se v Ljubljani nevarno množi. Lani je v Ljubljani umrlo za tuberkulozo 228 oseb, in sicer 186 domačinov in 42 nedomačinov. Proti zavratni morilki je treba pritegniti v borbo vse prebivalstvo. Pazite zlasti na otroke!

* **Vsi izpiti, ki so bili opravljeni** na državnih in zasebnih, srednjih in meščanskih šolah v Črnomlju, Kočevju, Novem mestu, Ribnici in Šmihelu po lanskem 8. septembru v dobi, ko so bili ti kraji zasedeni po upornikih, so neveljavni, ker se niso vršili po obstoječih zakonskih predpisih, odnosno so se dogajale razne nepravilnosti. Prav tako tudi niso veljavna takratna spričevala. Prizadeti učenci morajo izpit znova opraviti. V ta namen se morajo zglasiti z izpričevalom pri vodstvu svojega zavoda ali kake druge šole enake vrste.

* **Pomočnice za hišno prvo pomoč v Ljubljani** so imele doslej že enajst tečajev, ki se jih je udeleževalo prav lepo število prijavljenih. Prihodnji tečaj se bo pričel šele po velikonočnih praznikih, in sicer v ponedeljek, 17. aprila. Prijave za nadaljnje tečaje sprejema vodstvo zdravstvene protiletalske zaščite v mestnem fizikatu v II. nadstropju Mestnega doma. Pouk, ki ga udeleženke dobe pri teh tečajih, jim ne bo koristil samo v vojnih časih, temveč bo koristil tudi v prihodnosti za razne primere v vsakdanjem življenju. Zato obisk vsem našim ženam in dekletom toplo priporočimo!

* **V slovenski mladinski literaturi** so si priborile v zadnjih dveh letih knjige Jožeta Tomažiča z ilustracijami Jožeta Beraneka prav posebno veljavno mesto. Jože Tomažič, tinjski rojak, je začel zajemati iz polne pohorske zakladnice in nam je doslej dal že vrsto znamenitih pripovedk v svojevrstni obdelavi. Slogovno preprost, jedrnat in sočen oblikuje pohorske pripovedke tako, da že s samim pričetkom pritegne pozornost mladega kakor tudi odraslega čitatelja. Odpira nam povsem nov pravljični svet, ki pa ima svoja reelna tla v čudovitem, romantičnem pohorskem kraljestvu. Tomažičeva nova knjiga, ki je prišla nedavno na slovenski knjižni trg, je pripovedka »Oglarjev sin«. V ničemer ni zatajila vrlin, ki odlikujejo že prejšnje Tomažičeve knjige. Zgodba oglarjevega sina, ki je živel v medvedji jami in je naposled reševal mlado kraljičino, je močna, da mora živahno razgibati mladinsko domišljijo; obenem pa topli opisi vzbujajo ljubezen do pohorskih lepot. Podobe Jožeta Beraneka so tudi v tej knjigi lepe, preprosta, učinkovite, v harmoničnem skladu z razpletom pripovedke.

* **Za pisanice** letos ni primernejšega darila kakor znamenita povest, ki jo čita staro in mladost »Brzonožec in Puščica«. Dobite jo vezano ali broširano v vseh ljubljanskih knjigarnah ter pri upravi »Domovine« v Narodni tiskarni.

* **Kar dva nova tekoča podlistka** smo začeli objavljati v današnji velikonočni številki »Domovine«. Povest »Po sili cigan« je zajeta po resničnih dogodkih in bo nedvomno pritegnila zanimanje vseh čitateljev. Nadalje uvrščamo mladostne spomine Ernesta Adamiča iz šentpetrske fare, ki je največja v Ljubljanski pokrajini. Ti spomini bodo še prav posebno zanimali Ljubljančane, ki so zelo navezani na svoje mesto in radi obujajo spomine na pretekle čase. Ker se je pravkar pričelo novo četrtletje, priporočamo vsem, ki na »Domovino« še niso naročeni, da to store čim prej, saj je četrtletna naročnina komaj 6 lir, posamezna številka pa stane 80 stotink.

Na bojiščih proti komunizmu

Z Dolenjskega so prispela nadaljnja poročila o porazih komunistov. Zlasti v dveh spopadih — pri Ribnici in pri Toplicah — so komunisti ponovno doživeli hude izgube in je bilo zaseženega mnogo plena. Oddelek domobrancev iz Kočevja je dne 25. marca v naglem pohodu stisnil obroč okrog krdel, ki so se zadrževala na področju Otavic pri Ribnici, v vasi Lipovcih in Makošah. Borba ni trajala več kakor 10 minut in že so bili komunisti pokončani. Mrtvih je obležalo 29, težko ranjenih 14, lahko ranjena dva, zdravih zajetih 57. Iz boja sta bila torej izločena 102 komunista. Med mrtvimi so bile tudi tri ženske. Domobranci niso imeli izgub.

27. marca so novomeški domobranci vdrli z nemško posadko od dveh strani v smeri proti Kočevju do Mraševega, Straže, Soteske in Toplic. Komunisti so se po hudih izgubah razpršili. Dvajset jih je obležalo na kraju spopada, štirje so se predali. Domobranci so tudi tu zaplenili precej orožja in streliva.

Nov komunistični umor se je zgodil v nedeljo 26. marca, ko se je Ivana Turkova vračala iz Novega mesta domov v Gornjo Težko vodo. Prijeli so jo v Velikem Orehku, jo odgnali na poveljstvo v Gaberje, od tam v Podgrad in nato zopet do sela pri Zajčjem vrhu, kjer so jo ustrelili. Njena »krivda« je bila ta, da ima brata pri domobrancih.

Neprestane borbe s komunisti seveda zahtevajo tudi žrtve med najhrabrejšimi domobranci. Tako je v noči od sobote na nedeljo padel na položaju pri Šmihelu domobranec **Martin Škedelj** iz Razdrtega pri Št. Jerneju. V legijo je stopil že novembra 1942. Boril se je proti komunistom v Št. Joštu, Hrušici, Pleterjih in naposled v Novem mestu, kjer je padel v izvrševanju službe. — V ljubljanski vojni bolnišnici sta umrla domobranca **Ivan Zabavnik** in **Janez Fabjan**, ki sta bila nekaj dni prej smrtnonevarno ranjena v bojih s komunisti. Zabavnik je bil jurist iz Ljubljane in so ga vojaško pokopali pri Sv. Križu, kjer počiva že njegov oče. Fabjan pa je bil delavec iz Prevala, občina Hinje, in je bil pokopan na pokopališču junakov na Orlovem vrhu.

Dne 3. marca je manjša skupina novomeških domobrancev v naglem pohodu čez Mirno vdrla v Trebnje ter pognala komuniste v gozdove. Tu je bil plen posebno velik. Naslednji dan je odšel manjši nemški oddelek in nekaj domobrancev iz Logatca proti Veharšam. Že kmalu za Godovičem so bili komunisti pregnani iz zased. V Veharšah je sledil hujši spopad in so komunisti zbežali na vse strani. Na bojišču jih je obležalo 32 mrtvih, ranjencev pa je bilo za dva voza. Tudi tu je bil plen prav znaten.

Protikomunistični odbor v Ljubljani je ta teden nudil vsem, ki doslej še niso imeli prilike izpričati svojo zavednost in ki so to želeli storiti, novo možnost s tem, da jim je bila božična protikomunistična spomenica na razpolago od 1. do 6. aprila v vratarjevi loži na magistratu. Odbor je obenem pozval vse sodelavce in sodelavke, da svoje delo zaključijo in podpisane pole vrnejo. Zahvalil se jim je za požrtvovalnost, ki so jo pri delu radovoljno pokazali. Protikomunistični odbor je v svojem zadnjem proglasu poudaril, da je božična spomenica zgodovinski akt in da bo v bodočnosti vsakdo lahko še s ponosom pokazal na svoj podpis kot dokaz, da je bil v usodnih časih na pravem mestu.

NOVO IZŠLO!

Delo slavnega pisatelja Aleksandra Dumasa

Trije mušketirji

Dve knjigi nad 800 strani, vezano 180.— lir. Dobi se v vseh knjigarnah in pri založbi

KNJIGARNA ANT. TURK NASL., LJUBLJANA, PRAŽAKOVA ULICA ŠT. 12

Zvonovi

Cvetna nedelja je bila. Po gričih so bile raztresene redke krpe umazanega snega, ki se je trdovratno upiral toplim žarkom. Bledorumeno bilje med gnijočo, poležano travo je naznanjalo pomlad. Otroci so komaj čakali, da poneso butare k blagoslovu. Slednjič je le prišel njihov čas.

»Stric, poglej butaro!« je vzkliknil Janezek pri Kosmačevih možu, ki je ležal v kamri.

»Lepa je in velika,« je prikimal Kosmačev Matevž. Bil je že v letih in ni mislil več na ženitev. Živel je na domu svojega brata, ki je podedoval domačijo. Doma je ostal za hlapca, ker se ni hotel ločiti od domače zemlje in rodnega krova. Oboje je zelo ljubil. In še nekaj ga je priklepalo na domačo vas. Zvonovi so mu bili poleg zemlje najbolj pri srcu. Odkar je odslužil vojake, še ni slišal pritrkavanja od daleč. Vedno je bil zraven in če je bilo treba, je prepustil tudi cel voz sena dežju, samo da ni zamudil. Stari Adamovec ga je pritrkavanja naučil in mu prepustil vodstvo. Dva in dvajset let je udarjal na malega Gregorja in bronastega Matijo samo on. Velika dva je prepustil drugim fantom. V dva, v tri, v pet... so tolkli, on pa je drobil in obiral.

»In danes me Gregor in Matija ne bosta videla,« je mislil bolnik potem, ko je Janezek odnesel butaro pred hišo. Prehladil se je bil Matevž pri reševanju mlina ob spomladanski povodnji pred tednom dni. Grozila je pljučnica in zdravnik mu je prepovedal zapustiti posteljo. Skrbelo je Matevža, kako bodo pritrkovalci opravili brez njega. Včeraj so poskusili. Janezek je obesil na vrvice štiri steklenice z različno množino vode. Kar lepo je zazvenelo, če je s ključem udaril po njih. Potem je Janezek stekel po fante, ki so drugikrat tolkli na velika dva. Celo uro so pritrkavali na steklenice. Za silo je šlo, a vendar je Matevža skrbelo Kaj če ga polomijo?

Mimo okna so se pozibavale butare s pomarančo v vršiču. V nekaterih je bila zataknjena tudi oljka. Fantje v zvoniku so udarili. Sprva je šlo dobro, potem pa je jelo pešati. Janezkov Miha, ki ga je Matevž dodelil k malemu Gregorju, je začel izpuščati. Potem so postali tudi udarci na Matijo preredki in slednjič so se popolnoma zmedli, e dvakrat so poskusili pa ,umlhwyumlh li. Še dvakrat so poskusili, pa se jim ni posrečilo.

Matevž ni zdržal v postelji. Tiho je vstal in oblekel mašno obleko. Šele za hišo je obul čevlje, da bi ga gospodinja ne slišala, ko je odhajal. Po vsem teesu je drgetal. S težavo se je vzpenjal po škripajočih stopnicah. Vročina ga je kuhala in dvakrat je moral počivati, preden je stopil med line. Fantje so bili v zadregi, ko je stopil med nje. Drug na drugega so zvračali krivdo.

»Saj niste mogli, ker je slabo privezano,« je Matevž opravičil vse skupaj. Popravili so, kar je bilo nápak. Ko so stopili prvi ljudje iz cerkve, je Matevž odložil suknjič. Stopil je na oder k malima in široko razkoračen prijel za kolca. Pri cerkvenih vratih so se začeli gnesti. Matevž je z očmi opozoril fanta pri ostalih dveh in poprijel. Voda v špranji trama, ki je nosil zvon, je zatrepetal. Ubrano zvonjenje, skoraj bučanje, je napolnilo prostor med linami in se vriskaje razlilo prek polja. Matevžu sta pela njegova dva ubrano kakor še nikoli. Kosmačevka je prišla v belem predpasniku na klanico in gledala proti zvoniku. Vedela je, da je Matevž pri svojih ljubljencih. Ni je videl, čeprav med njegovimi očmi in domačimi durmi ni bilo zapreke. Topo je strmel predse in v misilih štel: en, dva, tri... in znova... en, dva, tri... Za konec so velikega še nekoliko pognali. Matevž je dal znamenje za konec, kajti zapuščale so ga moči. Roke so omahnile in rosno čelo je zaželelo hladu. Pritisnil je čelo ob mrzlo kovino in Matijo objel. Kakor za slovo je bio videti. In res, bilo je slovo.

Skozi line je potegnil mrzel veter. Matevža je spreletel mraz. S težavo je zlezel z zvonika. Doma je legel. V ponedeljek je vročina narasla in v torek je začel blesti. Širil je roke in jih sunkoma krčil. Mudil se je pri svojih ljubljencih. V četrtek je izdihnil. Pogreb je bil ukazan na veliki petek.

»Nad vse je ljubil zvonove, zdaj mu niti v slovo ne bodo zapeli,« je menil župnik.

Pa so mu. Na skrivaj so se fantje splazili v zvonik. Ko so jele padati na belo krsto grude prsti, je eden potegnil za vrv velikega. Zvon se je razmajal. Kovina je udarila ob kovino in voda v špranji je spet vztrepetala. Med zamolklimi udarci sta zajokala še Gregor in Matija. Počasi in ubrano sta tožila za svojim dolgoletnim vodnikom.

Lojze Babnik.

Preizkušnja skrivnostne človeške moči

Mlada irska učenjaka, zakonca dr. Joseph Khine in njegova žena Lotuise, že lepo vrsto let proučujeta na dublinskem vseučilišču vprašanje branja človekovih misli z njegovega obraza. Gre za vprašanje, s čigar reševanjem se navadno bavijo pustolovci — pravi neko poročilo iz srednjeevropskega vira — zelo pomembno pa je posvetiti vanj tudi z lučjo znanosti.

Dr. Khine in njegova žena sta vprašanje čim bolj poenostavila in sta označila jasnovidnost kot dar, zaradi katerega človek lahko zazna skrite predmete, umsko telepatijo pa kot človekovo sposobnost, ki z njeno pomočjo lahko bere drugemu njegove misli z obraza. Dala sta natisniti na igralne karte pet simboličnih znamenj: zvezdo, pravokotnik, tri valovite vzporedne črte, križ in krog. Pri igri s pet in dvajsetimi kartami bi se karte z omenjenimi znaki petkrat ponovile, in če potem na slepo srečo vlečemo karte s kupčka, bi bila verjetnost, da potegnejo zaznamovano karto, 5:25 ali 1:5. Če naredimo samo enkrat tak poskus, se utegne zgoditi, da potegnete karto, ki si jo želite, morda več kot petkrat. Če pa poskus ponovimo recimo stokrat ali tisočkrat po vrsti, se boste pač lahko prepričali, da bo prišlo povprečno na 25 možnih 5 ugodnih primerov, ali z drugimi besedami, da bo verjetnost 1:5. Vendar pa ni samo golo naključje, če se vam posreči pogoditi šestkrat sedemkrat ali še večkrat pravo. Do veljave pride v tem primeru tudi tisto, kar dr. Khine imenuje »izvenčutno zaznavanje«.

Prvi poskusi, ki jih je dr. Khine delal z otroki, hipnotiziranci ali s skupinami učencev, so spodleteli. Slednjič se je nekemu študentu, po imenu Linzmayerju, na splošno začudenje posrečilo od pet in dvajsetih kraj kar 21-krat potegniti pravo. Celo sam se je temu čudil, kje je dobil tolikšno skrivnostno moč, da skoraj vselej ugane...

Iskati so kmalu začeli še druge ljudi, ki bi imeli tak poseben dar. In kaj kmalu so jih našli prav precej. Kaže, da je sposobnost takšne »jasnovidnosti« med ljudmi zelo razširjena. Med stotimi ljudmi so ugotovili, da jih ima takšno sposobnost kar osemnajst.

S tem pa seveda ti izredni pojavi v svojem bistvu še niso razloženi. Kakšna je vendar tista sila, ki se pri nekaterih ljudeh kaže v tej obliki? Ali naj bo to neka, dozdaj neznana moč, ki ni podvržena nobenemu zakonu energije in ki se ne ozira niti na čas niti na prostor?

Človek, ki je zaužil neko uspavalno sredstvo, je bil za tisto skrivnostno silo nedovzeten, dočim je tisti, ki je pil kavo, bil k temu zelo nagnjen. V mnogih primerov so skušali doseči, da bi se tisti, s katerimi so delali poskuse, čim večkrat zmotili. Ugotovili so, da so na ta način manjkrat uganili pravo karto, kakor pa jo ljudje navadno uganejo. Ali po tem takem tudi z lastno voljo lahko vplivajo na tisto skrivnostno silo? — se moramo pač vprašati spričo gornjih ugotovitev. Če je to res, potem je na primer od igralčeve volje odvisno, ali naj pri igri dobi ali izgubi. In ker so neke vrste igra tudi razni trgovski posli, poslovne zadeve, naj bi bilo po tem takem tudi pri njih vse odvisno samo od volje posameznega poslovnega človeka, ali bo imel pri svojih kupčijah srečo ali ne.

Zanimiv je naslednji poskus, ki so ga naredili z nekim newyorškim poslovnim človekom, ki si je bil zadnje čase s svojimi srečnimi špekulacijami pridobil ogromno premoženje. Tudi na njem so se hoteli prepričati, kolikokrat bo potegnil s kupčka pravo karto, tisto, ki bi imela eno onih petih simboličnih znamenj, kakor smo jih navedli zgoraj. Zgodilo se je pravo čudo, ki vsa naša gornja izvajanja čudovito potrjuje. Pri preskušanju njegove »umske telepatije« je ta možak skoraj vselej potegnil pravo karto in se je le redkokdaj zmotil. Morda je vprav v tej njegovi sposobnosti vzrok, da je imel v svojem življenju dozdaj toliko sreče.

GOETHEJEVA MODROST

Nekega večera je šel pesnik Goethe z nekim znacem, dvorjanom na weimarskem dvoru, na sprehod v weimarski park. Na neki stranski stezi sta videla znanega, že ne več mladega gospoda, kako je šel pod roko z mlado, čedno deklico. Tesno drug ob drugem sta izginila v mraku.

»Visokost, ali ste videli?« je napeto vprašal dvorjan pesnika.

»Videl sem pač, toda ne verjamem,« je dostojanstveno odgovoril Goethe, ki je sovražil opravljanje.

Vinko Gaberski:

Po sili cigan

Starčeva povest o mladih dneh

I.

LJUBO DOMA

Prijazni moj čitatelj, sedaj se boš pač moral zamisliti nazaj v leto 1878, da boš mogel spremljati dečka, ki ga je kruta usoda bila potegnila z domačih tal ter ga vrtela, da je obredel s križi in težavami sedem dežel, da bi ga potem sreča in vnema njegovega učitelja in vzgojitelja zopet spravila na domačo grudo.

Tam preko naše reke Kolpe za hrvatskim mestom Ogulinom, že v Liki, poleg dolgega pogorja Kápele, kjer se vije danes drzno zgrajena železnica, je bila ob vznožju pogorja leta 1878. in še dolgo potem samo cesta, pa niti ona ni zaslužila dobrega imena. Kraji, ki že sami po sebi niso preprijazni, so bili pusti in dolgočasni, a ker so bili našemu malemu junaku domovina, so bili vendar lepi. Ljubo domá, kdor ga ima.

Samo nekaj ur daleč od kápelskega dolgohrbtnega pogorja je čepel na nizkem brdu med gričevjem, ki se vrsti okoli nizke gore Hum, starinski, vsekakor precej gosposki dom, ki je za tiste kraje nekako tuj. Saj v bližnji vasi ni bilo nobene podobne hiše; sami bedni domovi ljudi, ki se borijo z življenjem na kršnih tleh ter ob svoji nevednosti in gospodarski zaostalosti niti ne vejo, kaj je napredek in udobnost. Šele tam v Plaškem so poleg velikega pravoslavnega samostana in okoli starega škofovskega sedeža hiše, ki imajo nadstropje. Taki hiši, ki je last trgovca in krčmarja, je bila podobna ona tam na brdu pod Humom, ki pa je bila že na videz še bolj mogočna in lepa zato, ker je bila popolnoma na samem med drugimi poslopji, ki so bila z njo skupina in lep izraz pametnega gospodarstva razumnih in skrbnih ljudi. Vsa uredba je kazala da je lastnik prav premožen človek, ki se posveča z ljubeznijo temu od sveta precej odmaknjenemu domu. Hiši ki je bila kakor gradič, se je poznalo, da je zidana na starem temelju, ki je bil ali kaka kula blizu turške meje, ali pa razvalina stare stavbe od kdo ve kdaj. Visoko nadstropno in na široko razporejeno hišo je z nekaterimi drugimi postranskimi poslopji vred bil dal postaviti na tem kraju, ki ga ni nič priporočalo za tako razkošje, točno trideset let prej senjski trgovec in brodar Pavel Popara, ki si je bil menda pač kot prvi ubog izseljenec iz teh krajev v Ameriki napravil kupček denarja, ter se po hudem delu in spretnih drobnih špekulacijah bistrega naravnega človeka po dvanajstih letih še prav mlad vrnil v domači kraj.

Pavel Popara je v svoji mladosti tod drvaril ter tovoril v turško Bosno in od tam kar je mogel, a s svojim osemnajstim letom je šel nepismen in nevajen sveta v takrat cvetoče obmorsko mestece Senj, da bi si našel hvaležnejšega dela in boljšega kruha. Dobil je službo pri podjetnem trgovcu, kjer se je v kratkem času marsičesa naučil, da je bil prav vešč. Prišel je tudi na ladje, ki so takrat jadrale po Jadranskem morju ter prihajal gori do Reke in Trsta, pa doli do Šibenika in Splita in še daleč niže. Stremečega mladeniča pa je vleklo dalje v svet. Tako je zdržal v senjskem kraju in na znanem morju samo devet let. V njem je že bil dozorel namen, da se odtisne od hrvatske obale, da bi se poskusil v neznanem širnem svetu z muhavo usodo. Šel je še enkrat v svojo kršno Liko, ter na samotnem kraju nad ubogo vasjo na griču po zmerni ceni kupil staro ruševino in ob njej precej sveta: v dolini pod gričem zanemarjene, z grmovjem skvarjene travnike, po pobočjih pa s kamenjem posute pašnike in nekaj boljšega, za njive prav primernega sveta. Najbolji del tega velikega in popolnoma zaokroženega posestva bi še bili gozdovi, če bi imel les ceno in bi ga bilo laže spravljati kam na tržišče. Ljudje se niso toliko čudili, odkod ima mladi mož denar, le skimavali so z glavo, čemu ga je prišel zatepat v te kraje. Resen in redkobeseden jim ni tolmačil svojih nagibov in namer. Svojo postarno zgarano mater, kateri je bil edini, nezakonski otrok, je hotel spraviti k nekim daljnim sorodnikom v Senj, da bi bolje živela, a ker ni hotela nikamor, jo je oskrbel v domači vasi pri revnih, a poštenih ljudeh.

Zapuščeno posestvo brez stavb nikakor ni bilo drago, a zabil je vanje skoraj vse, kar je imel. Naprosil je v vasi poštenega moža, da bi mu oskrboval posest ter mu je dovolil, da sme delati za svojo korist, kar hoče, samo izsekati ne sme nikjer ničesar. Še grmovje naj ostane kakor je. Pogostivši vaščane za slovo jim je povedal, da je bolje doma blatna gruda kakor na tujem zlata ruda, ter jim obljubil, da se, ako pojde vse po sreči, svoj čas vrne, da bi si uredil lep, udoben dom, kakor si ga želi njegova ljubezen do domačega kraja. Ako pa bi se mu kaj zgodilo v tujem

Ženski vestnik

Za kuhinjo

Hren v majonezi je za Veliko noč marsikod zelo priljubljen. Mešaj surov rumenjak, prideni žličko gorčice, 1/4 l nasoljenega hrena, ki si ga prej eno uro namakala v mrzli vodi, 2 žlici kisa, sol ter po možnosti 2 žlici kisle smetane in žlico drobnjaka. Vse dobro premešaj in postavi z mesom na mizo.

Maslena krompirjeva pogača. Ugneti na deski testo iz 1/4 kg moke, 1/4 kg nakuhanega, ohlajenega in nastrganega krompirja, 10 dkg masti, 10 dkg sladkorja, pecilnega praška, malce limonina in malo soli. Dobro ugneteno testo razvaljaj kakor masleno, ga večkrat zloži in z valjarjem potolci. Nato ga razvaljaj za nožev rob na debelo, pomaži z marmelado, ga od obeh strani proti sredi narahlo zvij položi na pomazano pekačo in peci v precej vroči pečici. Pečeni in hlajeni štrukelj pomaži povrhu in ob straneh z marmelado.

Fižolova mesna jed. Prevri četrt litra namočenega fižola, ga odcedi in na novo zalij s poldrugim litrom tople vode. Prideni 10 do 15 dkg govedine, po možnosti mastne, žlico zrezane čebule, strok česna in majhen lovorjev list. Osoli in počasi kuhaj dve uri. Jed, ki mora biti gostljata, postavi s kislim zeljem na mizo.

Krompirjeva juha z makaroni. Skuhaj dva srednje debela, na kocke zrezana krompirja v dveh litrih vode. Posebej skuhaj osminko kg vrvic ali polžkov, kuhane odcedi in stresi h krompirju, prideni žlico paradižnikove mezge, osoli in prideni prežganje iz žlice masti in žlico moke. Nato vse prevri.

Krompirjeva juha na francoski način. Razgrej v kozi 4 dkg masti, prideni dva stroka strtega česna in ga prav malo opraži, prideni 3 srednje debele, na kocke zrezane krompirje in mešaj, da se krompir nekoliko napije masti. Nato prideni dve pesti riža in eno ali dve žlici paradižnikove mezge, osoli in zalij z vodo ali kostno juho in kuhaj do mehkega.

Vsakdanje majhne nezgode

Če se opečeš ali opariš, opeklin ne moči z vodo, temveč jih hitro namaži z oljem in obveži s čisto krpo, tako da preprečiš kolikor mogoče dostop zraka na opeklino. Če pa je opeklina huda in so se naredili mehurji, tedaj položi na opeklino krpo, namočeno v olje in pazi, da mehurja ne predreš. Opečena koža naj se počasi posuši, ona varuje kožico, ki prične pod opeklino zopet rasti. Če pa mehur predreš, pride zrak do mesa in te zelo boli in tudi nova koža je bolj občutljiva pa rada razpoka, ker je še tenka in zato se tudi taka rana nerada in počasi celi. Sploh se vsaka rana pozimi bolj počasi in nerada celi, zato je treba rano imeti vedno dobro in toplo zavito, da se ne prehladi. Bolnikom, ki morajo dolgo in mirno ležati, se rade rane naredijo po hrbtu. Zato takega bolnika vsak dan umij z vinskim kisom, ki ga pomešaj z vodo. Če bolnika redno vsak dan umiješ, ne bo imel ran od ležanja.

Če se vrežeš v roko, pusti, naj rana malo krvavi, ker se tako že sama nekoliko očisti, nato jo pa izperi z vodikovim dvokisom, ali pa namaži z jodom in obveži s čisto oprano krpo. Napačno je, rano izpirati z vodo, posebno še v zimskem času, ker se rana lahko prehladi in potem prisadi.

Če ti rada teče kri iz nosa, se vlezi na klop ali mizo, pod glavo ne deni blazine, temveč ravno leži in si nosnice zamaši (z vato). Na tilnik pa si deni mrzel obkladek. Tako leže zdrži vsaj 5 do 10 minut pa bo prenehalo krvavenje iz nosu. Sicer pa je pogosto krvavenje iz nosu znak slabokrvnosti in tedaj je treba vprašati za svet zdravnika.

Ali že veš...

da dobi krompir, kuhan prejšnjega dne, okus sveže kuhanega krompirja, ako ga postaviš v kuhano slano vodo, —

da kozarec ne poči, ko vliješ vanj vročo tekočino, ako ga postaviš prej na večkrat zganjeno vlažno krpo, —

da se črno blago lepo opere, se ne vskoči in ohrani barvo, ako ga pereš v slani vodi, —

da steklo lanko prevrtaš, če namakaš sveder v živem srebru in potem v mešanici kafre in terpentinovega olja, —

da od sveče ne kaplja, če jo namakaš nekaj časa v slani vodi, potem jo pa na zraku posušiš, —

da dobiš lepo belo perilo, če kuhaš s perilom vrečico z jajčnimi lupinami, —

da je treba zelo oznojeno in umazano perilo namakati v vodi, kateri dodamo malo salmijaka. —

da se steklenice lepo očistijo, ako jih pomivaš v vodi, v kateri si namakala sesekljane surove krompirjeve olupke, —

da postane zamazana aluminijasta posoda lepo čista, ako kuhaš v njej razrezano rastlino rabarbare, —

da se škrobano perilo ne prijemlje likalnika, ako dodaš škrobovi raztopini nekoliko soli, —

da pozlačene okvire očistiš, če pomočiš košček čebule v špirit in ž njo nalahno drgneš po umazanih delih okvira (zlato ostane nepoškodovano), -

da stare gramofonske plošče ne prasketajo, ako jih dobro zdrgneš s primernim oljem, v katero pomočiš mehko krpico, —

da krepasto blago lepo likaš ako ga likaš preko brisače-frotirke, —

Reja kuncev in njena korist

Že med prvo svetovno vojno se je pokazalo, da so kunci za prehrano ljudi in preskrbo s kožicami ter z dajatvijo volne zelo velikega pomena. Tudi v tistih letih vojne je bilo število kuncev pri nas zelo veliko. In zakaj je bilo njihovo število tako visoko? Iz čisto preprostega razloga: živalca nudi na malem prostoru in pri skromni hrani, z uporabo odpadkov gospodinjstva, znatno količino okusnega mesa in veliko dobre volne. Če računamo, vidimo, da nam dajo mladiči ene same samice na leto 50 kg mesa in vsaj en kg volne, kar zadošča za izdelavo približno treh metrov suknja. Če pomnožimo gornje številke s številom plemenskih samic, ki jih imamo, ali pa, ki bi jih lahko brez škode za druge panoge svojega gospodarstva pri nas mogli gojiti, pridemo do zelo visokih in za naše skupno narodno gospodarstvo upoštevanja vrednih številk.

Po prvi svetovni vojni pa se je število kuncev pri nas zelo znižalo. Šele pred kakšnimi štirimi leti, se je reja kuncev iz istih razlogov ko pri prvi svetovni vojni spet zvišala. To je dovolj trdno dejstvo, da so kunci zelo primerni, da nam v časih, ko je prosta preskrba z mesom nemogoča, nadomestijo drugo meso. Ta spopolnitev pa je dosegljiva prav zaradi hitre razmnožitve kuncev in ker moremo kunce mnogo prej zrediti za zakol, kot pa na primer govedo ali prašiča.

In kakšne koristi imamo od kuncev?

Kunčje meso je izvrstno in nič ne zaostaja glede redilnosti za mesom drugih živali. Pri nas sicer kunčjega mesa ne najdemo na jedilnih listih, kakor ga to najdemo v Franciji ali Ameriki, kjer ga nudijo gostom tudi v najboljših hotelih. Kunčje meso se da uporabiti za vsakovrstne jedi, na najrazličnejše načine, še konservirati se da. Zavračanje kunčjega mesa je le posledica raznih neupravičenih in naravnost smešnih ter neumnih predsodkov. Sedanji čas bo gotovo dal kunčjemu mesu mesto, ki ga po svojem okusu in sestavinah upravičeno zasluži.

Razen mesa nam daje kunec še kožo, ki je porabna na kaj različne načine. Kožice pozimi zaklanih kuncev se dajo predelati v krzno. Kunčje krzno je mehkejše in trpežnejše ko krzno drugih živali. Kunčje kožice poleti zaklanih živali se lahko ustrojijo v raznobarvno usnje. Usnje kožic mlajših živalic uporabljamo za izdelavo raznih galanterijskih predmetov. Pa še nekaj nam nudijo kunci-angorci. Volno, ki se odlikuje posebno zaradi svoje majhne teže in izredne toplote. Da je angorska volna mnogo toplejša ko druge volne, je znanstveno dokazano. Zimsko perilo iz angorske volne je zlasti priporočljivo za revmatične ljudi.

Še pred nekaj leti nismo imeli pri nas organiziranega odkupa in tudi ne strojev za predelavo angorske volne. Zdaj vse to imamo. Rejcem se zdaj pač ni bati, da bi ne bili poplačani za trud, ki ga imajo pri vzreji kuncev in tudi se jim ni treba bati, da ne bi mogli pridelane volne primerno vnovčiti ali si dati splesti razne dele oblek. Malemu človeku je zdaj omogočeno, da se tako on kakor njegova družina bolje oblečeta in da jima ni treba pri delu zmrzovati. Samo eno leto naj skrbno goji 8 do 10 angorcev, pa bo vesel velikih koristi, ki jih ima od živali. Ker se da angorska volna uspešno mešati s sodobnimi umetnimi vlakni, pridobiva tudi vedno večjo pomembnost za tekstilno industrijo kot dodatek za izdelavo boljših vrst sukna, še prav posebno pa pri izdelavi domačih ženskih pletenin, kvačkanih in tkanih ročnih del. Že samo zaradi navedenih koristi se splača gojiti kunce, od katerih imamo res vsestranske koristi. Reja pa mora biti seveda smotrna in pravilna.

---

svetu, da ga ne bi bilo več nazaj, naj lepo vsi po starem zadružnem običaju podpirajo njegovo ubogo mater, potem pa si, po pristanku in preudarku oblasti v Plaškem in Ogulinu posesti primerno prilastijo.

Šel je v Ameriko. Od narave nadarjen, sposoben in podjeten je deloval v Ameriki dvanajst let, potem pa se vrnil, ker ga je sililo domov domotožje po kršni Liki. Tri leta pred odhodom iz Amerike se je še oženil z vdovo bogatega trgovca Dalmatinca, ki se je že tudi naveličala tujega sveta in si zaželela videti krš domačih tal. Z njo in s sinkom Milanom, ki je bil že ravno dobro shodil in je že tudi bil precej zgovoren, je prišel v svoj dragi Senj, kjer se je naselil, in kmalu mu je potem prinesel v novi dom novo srečo drugi otrok, sin Mirko.

Tako je bila rodbina Amerikanca Popare sedaj v domačem kraju. Ob prvi priložnosti so seveda šli pogledat v Liko, kjer so našli pač svojo last, Pavlove matere pa ne več. Umrla je dila malo pred povratkom sina Pavla in njegove rodbine. Stisnila jo je huda zima; tako so tolmačili vzrok smrti priprosti sosedje. Popara se je malo razgledal po starem kraju, ki ga že davno ni bil več videl pa se je že lotil dela. Trgoval je in v zvezi z drugim brodarjem ter razširil delokrog do Benetk, Jakina in Albanije. Srečo je imel in bogatel je. Razen drugega dela je vneto urejeval svojo podhumsko posest in postavil tako lepa poslopja z videžom starine, da si je tujec mislil, da stoji nad vasjo častit plemiški dvor. Vse okoli lepo zasajeno drevje, vzoren obzidan vrt, lep park z drevjem, ki je ostalo po ureditvi prejšnje divje šume, mlad drevored ob lepi cesti do vasi ob vznožju griča, očiščeni pašniki, niže pa travniki in njive z Ličanom prej neznano kulturo, a tam više in vzadi gozdovi. Tako je bilo od pon'cajočega in v letni vročini usihajočega potoka v dolini do visoko gori v gričevju vse last bogatega domoljubnega Ličana ki mu je bil rodni kraj na zemlji raj.

Sem je hodil Pavel Popara, ki je bil v tem času premestil sedež svojega delovanja na Reko, da je imel v Senju samo še glavno podružnico na počitek, da je mogel v miru snovati načrte za razpiet svojih obširnih, zlasti brodarskih poslov. V lemirnem revolucijskem letu 1848 je bilo vse toliko gotovo in urejeno, da je prišlo gospodarstvo v tir, kar je praznoval z veliko veselico, ki jo je priredil sosedom in ljudstvu. Narod ki je bil deležen njegove dobrote, ni mogel pozabiti posameznosti. Govorica o dogodku je šla kakor v mlaki od kamena povzročeni val šine in širje. Priprosti ljudje so si pripovedovali o čudnem pohištvu, krasni posodi, prelepi uredbi sob, ki so večje kakor njihove kočice cele, omenjali so vozove in živino, ogromnega psa, nenavadno velikega mačka, bahatega pava, mogočnega petelina in v teh krajih neznane kokoši, ter pisano cvetje, ki ga še ni bil nikdo nikjer videl. V svojem navdušenju so vedeli celo povedati, da je okoli dvorca popolnoma drug zrak in da je od njega najlepši razgled na Kápelo, kadar zlati temni greben in puste čeri zahajajoče sonce.

II.

SREČA DOMAČEGA KROGA

Pozno popoldne poleti 1878 je lastnik dvorca in veleposestva Mirko Popara, ki mu je bil oče leto prej na Reki umrl, a ga je pokopal tukaj doma, kakor že prej mater Baro, sedel s svojo ženo Karmelo na širokem balkonu ob drvarnici v prvem nadstropju dvorca, in pričakoval mehkega mraka, ko se da v hladu tako lepo in neprisiljeno razgovarjati. Z balkona je bil pogled po gričevju do vasi pa prek doline po hribovju navzgor na Veliko in Malo Kápelo, pa tje v smeri proti Plješevici tako lep! Skromni zaselki ubogega ljudstva in redke skupine boljših hiš s kako cerkvijo so bili kakor panorama pred očmi. Tako je Mirko Popara, kadar se je odtrgal od svojih trgovsko-gospodarskih opravkov, živel svoje dni tukaj in užival čar svoje domovine. Nikoli pa se ni dolgo mudil doma, kajti oče ga je bil po gimnaziji na Reki tako vzgojil za trgovca in preudarnega gospodarja, da je sin vse podjetje ne le obdržal, ampak ga celo utrdil in še razširil. Vedno je bil tako pri delu, da mu je, vkljub temu, da je imel močen čut za dom in smisel za višje dobrine življenja, vsakikrat že drugi dan bivanja v dvorcu pogled tiho uhajal na cesto proti Vrhu Kápele, kjer se pot pri vasi Razvali prevrže proti morski strani v senjsko smer, ali pa se je zagledal tja na Veliko Kápelo, kjer mora biti nekje za Javornico in Bitorajem trgovska, živahna Reka.

Na balkonu je stala lična mizica, a okoli nje je bilo nekoliko udobnih sedežev. Gospodar Mirko Popara in njegova žena Karmela sta v prijetnem hladu julijskega večera samotno sedela na svojih mestih in uživala mir v časih ki niso bili mirni. Tisto leto namreč je bilo na bližnji bosanski meji precej živahnega vrveža. Vstaja, upor, vojna. Avstrijske čete so zasedle deželo in vzele Turčiji Bosno. Časi so bili nerodni, življenje ni bilo varno in premoženje ne gotovo. Oba sta imela polno misli, a malo besed. Popoln mir bi bil okoli njiju, ako ne bi včasi nastal vrišč tam v parku in pri-

Nemška kemija v prvi svetovni vojni

Po podatkih iz knjige Walterja Greilinga »Kemija zmaguje nad svetom« objavljamo danes drugi del razpravice, ki smo jo načeli pretekli teden.

Tovarne barvil niso bile pripravljene

Prav tako pred vojno niso računali s pomanjkanjem kovin. Če bi se kemična industrija vsaj malo pripravljala na vojno, bi bile tovarne za aluminij in magnezij postavljene že pred desetimi leti, ne šele v letih 1915—1917. Sploh niso mislili na to, da bi izkoristili prednosti nemške kemične industrije v vojni, kar kaže najbolje primer, da so velike nemške tovarne za katranska barvila v začetku prve svetovne vojne skoraj povsem počivale. Te tovarne so v mirni dobi krile 85% svetovne potrebe. V upravnih svetih teh tovarn so bili tedaj zelo začudeni nad vprašanjem vojaških oblasti, ali bi lahko izdelovali strelivo. Tovarna v Höchstu je odgovorila: »Na Vaš dopis Vam sporočamo, da nismo tovarna za eksplozive ter ne moremo začeti izdelovati trinitrotolola in pikrinove kisline.« — Naposled so te tovarne vendar bile pripravljene pomagati oboroževalni industriji, toda vojaška uprava dolgo ni pomislila na to. V tovarnah indiga so bile velike zaloge tekočega klora, v drugih tovarnah pa fosgena. Klor in fosgen bi utegnili porabiti za vojne pline. Prve poskuse za izdelovanje plinov so začeli delati, ko se je vrhovno poveljstvo prepričalo, da tudi sovražniki preizkušajo s plinom polnjene granate, in sicer je to bilo leta 1915. Šele nekaj mesecev potem so se nemški kemiki lotili sistematično nalog plinske vojne. Nemška kemika Steinkopf in Lommel sta iznašla leta 1916 prvi bojni plin, ki so ga imenovali po začetnicah iznajditeljev »lost«.

Imeli bi dovolj krmil

Tudi kemija drož, kvasnic, bi se bila morala že dolgo pred blokado pripraviti na prvo svetovno vojno. Številni nemški znanstveniki so se že od začetka tega stoletja pečali s kemičnimi postopki v tej stroki. V tistem času se je v Nemčiji razvijala pivovarska industrija ter industrija špirita in kisa. Med vojno so izdelovali iz sladkorja, pese in lesa že razna hranila; ko bi bili imeli vsej deset let izkušenj, pa bi bili imeli že med prvo svetovno vojno milijone ton hranil in krmil, pridobljenih s kemičnimi postopki. Med vojno so bili stroški izdelovanja postranskega pomena. Ob začetku svetovne vojne je imela Nemčija v skladiščih mnogo sladkorja, ki je bil namenjen za izvoz; tega bi bili lahko spremenili v izdatna krmila, ki so nato zaradi blokade zelo primanjkovala. Toda v prvih vojnih letih so previšek sladkorja porabili in iz strahu pred pomanjkanjem krmil so leta 1915 poklali prašiče.

Tudi posledice nazadovanja v pridelovanju sladkorne pese in izdelovanju sladkorja bi bili lahko ublažili. Že iz leta 1860. je znan postopek za izdelovanje sladkorja iz lesa s pomočjo koncentriranih ali razredčenih kislin. V Nemčiji so se pa vrgli na to izdelovanje prenagljeno šele med svetovno vojno, ko ni bilo dovolj časa za poskuse in uspehi niso bili zadovoljivi. Šele po vojni je Scholler odkril vzrok neuspehov. Ako bi se bili nemški kemiki posvetili vprašanju izdelovanja sladkorja iz lesa pred vojno, bi bili prav lahko že v letih svetovne vojne izdelovali toliko sladkorja, da bi bilo dovolj krmil za tisoče krav, ki bi jih ne bilo treba poklati. Zato bi tudi ne bilo primanjkovalo mleka, kar pomeni, da bi ne bila tako velika umrljivost otrok.

Premalo motornih vozil

Premoč zaveznikov nad obkoljeno Nemčijo v pogledu surovin, se je pokazala zlasti v prometnih sredstvih. Med bitko za Marno so vrgli Francozi s pomočjo avtomobilov pariških avtoizvoščkov in drugih lastnikov sveže čete na bojišče. Leta 1916. je bila prepeljana pri Verdunu v nekaj urah cela armada na ogroženo mesto. Leta 1918. je bila zavezniška vojska skoraj vsa motorizirana, medtem ko je v Nemčiji primanjkovalo čedalje bolj celo konj. »Zavezniki so priplavali v zmago po valovih nafte,« je rekel neki ameriški strokovnjak; nafta je namreč poganjala njihova nešteta vozila. Nasproti milijonu ton nafte zaveznikov so imeli Nemci le 350.000 ton bencola in od l. 1917. dalje okrog 110.000 ton bencina — in sicer iz uničenih ter potem obnovljenih galiških in rumunskih petrolejskih vrelcev. Za motorizacijo nemške vojske je pa bila potrebna tudi pnevmatika; ker je niso imeli dovolj, so jo pri tovornih avtomobilih skušali nadomestiti s papirnatimi obroči. Nemčija je imela že tedaj dobre obrate za izdelovanje umetnega kavčuka, toda izdelovanje je bilo tako drago, da je bil umetni kavčuk mnogo predrag v primeri s cenami naravnega. Ko se je začela vojna, je bila produkcija umetnega kavčuka povsem ustavljena, ker niso imeli surovin, kajti metilni kavčuk so izdelovali iz acetona s pomočjo aluminija in živosrebrnih soli; te tri surovine so pa bile potrebne za druge vojaške namene. Za pridobivanje acetona je bil potreben karbid, a glavni dobavitelj ga ni dajal dovolj. Šele ob koncu leta 1915. je bil izdelan prvi karbid v Piesteritzu, kjer se je pozneje razvila velika tovarna. Ko je bilo ob koncu leta 1917. dovolj acetona, pridobljenega iz karbida in octove kisline, je imela tovarna umetnega kavčuka v Elberfeldu tudi dovolj surovin. Do konca prve svetovne vojne se ji je posrečilo izdelati 2000 ton umetnega kavčuka. Kljub temu ta sijajni uspeh ni mogel več odvrniti nesreče — bilo je že prepozno.

Angleške zastave in nemške barve

Zavezniki niso prav tako kakor Nemci mislili na pomen kemije med prvo svetovno vojno in kmalu jim je začelo primanjkovati barvil in zdravil, blaga, ki so ga prejšnje čase dobivali iz Nemčije. Pomanjkanje katranskih barvil in pomožnih sredstev je zelo ogrožalo angleško tekstilno industrijo. Zveni kakor neverjetna anekdota, a je resnično: angleška vlada je potrebovala stotisoče zastav v angleških narodnih barvah, a v Angliji ni bilo barvil. Zato so se obrnili na Američane, naj bi jim dobavili zastave, ker so upali, da je tam še dovolj trpežnih nemških barvil. Zastave so prejeli, a so kmalu obledele. Prišlo je do pravnega spora, ker se dobavitelji niso poslužili nemških barvil. Zadeva je prodrla v javnost in kmalu bi bila zaradi nje sredi vojne nastala vladna kriza.

Pokradeni patenti

Novembra 1918 so zavezniki zasedli najpomembnejše nemške tovarne. Pod zaščito vojaštva so vdrli v tovarne in laboratorije najboljši zavezniški strokovnjaki, da so vse proučili in fotografirali. Tudi v nezasedenih delih Nemčije so kemične tovarne pregledale vojaške zavezniške komisije. Uničeno je bilo vse, karkoli bi bilo mogoče uporabiti za izdelavo streliva. Odklonili so celo predlog za preureditev aparatur za izdelovanje drugih izdelkov. Vojaška kontrola je celo zehtevala, da so ji morali izdati postopke za izdelavo osnovnih surovin, na primer žveplene in solitrne kisline; dalje je zahtevala, naj ji izdajo delo vseh poskusov, tudi neuspešnih, da bi si tako prihranili trud za preiskovanje. Tako so bili pokradeni nešteti patenti, ki so se jih začeli takoj posluževati zlasti v Ameriki.

Kakor se je izkazalo doslej, je Nemčija prenesla strašne posledice prve svetovne vojne presenetljivo lahko in zlasti se je poslej razvila njena kemija, ki je bila sicer že prej na vodilnem mestu, a zdaj je dosegla neprekosljivo višino ter izredne uspehe, s katerimi je omogočila velike nemške zmage.

Prvega je — obnovite naročnino!

IZGOVORI

Mali Tone je šele v petek v šolo prišel. Med učiteljem in učencem se je razvil tale dvogovor:

Učitelj: »Tonček, zakaj te ni bilo v ponedeljek v šoli?«

Učenec: »V ponedeljek sem bil v šoli.«

Učitelj: »Ne, nisi bil.«

Učenec: »Saj res ne. Mama mi je hlače prala, brez njih nisem mogel v šolo.«

Učitelj: »In kje si bil v torek?«

Učenec: »V torek sem bil v šoli.«

Učitelj: »Ne, nisi bil.«

Učenec: »Že vem. Prišel je velik pes in mi je pojedel zajtrk. Vrgel sem mu vse šolske knjige in sem rekel: Na, pa pojdi ti v šolo!«

Učitelj: »In kje si bil v sredo?«

Učenec: »V sredo sem bil v šoli.«

Učitelj: »Ne, ni te bilo.«

Učenec: »Res ne? Aha, že vem. V sredo sem slišal zvoniti, pa sem mislil, da vam, gospod učitelj, k pogrebu zvoni.«

Učitelj: »In kje si bil včeraj?«

Učenec: »Včeraj? No, mislite, da bom vsak dan v šolo prišel!« mt.

---

hajalo vpitje otrok do njunih ušes. Pa tudi to ju ni motilo. Šele ko je bilo čuti prav močen, zmagoslavju podoben krik, se je vzdramila lepa gospa Karmela in je omenila:

»Oh, naš Branko! Danes je zopet ves vražji. Saj ga slišiš.«

»Da, da, slišim, slišim,« je potrdil gospodar, ki je pustil neke račune ali kaj, »otroci so pa srečni, ako morejo divjati pod milim nebom, zlasti še, ako so v družbi vrstnikov. Prav veseli me to, samo želel bi, da bi se deček z zrakom in zdravjem tega kraja nasrkal tudi ljubezni do doma in grude, da bi ostalo to, kar je zamislil in spravil moj oče in sem dopolnil jaz, potem res naše iz rodu v rod. Dom, dedina, to je vez med ljudmi, to je smisel in veselje življenja. Dom je hrbtenica, ki drži človeka po konci, domovina je vrednota, ki je večna, in ljubezen do nje je najlepša lastnost.«

»Tako je, tako,« mu je pritrdila žena. »Zato pa mi je tako milo, ko moram gledati Dinka in Vinka, kako se brezbrižno igrata z našim, ki sta mu tako blizu. Moj Bog, bratranci so si, pa jih usoda že zdaj tako ločuje. Prav rahlo polzeta v nič, ker njun oče ni oče, pa tudi človek ne. Strašen je Milan, tvoj brat; kdor ne pozna razmer, tega ne more verjeti.«

»Res, res; Milan je izgubljena duša. Saj se je šolal kakor jaz, po svoji želji je postal oficir, oče ga je izdatno podpiral, mu plačeval večne dolgove, mu zdajal več kakor meni, ki sem razen prakse v svetu vendar ves čas služil in sodeloval doma, kupil mu je, ko je zavoljo igre, pijače, dolgov in čudne vloge pri Kvaternikovi buni moral pustiti oficirski stan, tam ob slovensk' meji zavoženo plemiško graščinsko gospodarstvo in mu spravil vse v tir, a nič pa nič. Pomagala ni niti ženina dota; vse je šlo.«

»Koliko je trpela Milena zavoljo njega. Smrt ji je bila usmiljena rešiteljica. A kaj bo z dečkoma! Naj li tako doraščata in se ob njegovem zgledu popolnoma pokvarita? Tega ne smemo dopustiti; saj sta vendar naš rod.«

»Da, draga moja, to me namreč tako peče. Za dečka moram kako poskrbeti; stric sem jima. Tože storim, ni še prepozno; saj še niti starejši nima deset let. A kaj bi z Milanom, nesrečnim svojim bratom? Da bi hotel kaj delati, na to ni misliti; da bi ga tukaj gledal, tega ne maram; da bi ga kje nastanil in primerno oskrbel, — saj mi ne ostane nikjer .. In da bi on sam kam šel, pa bi ga jaz zalagal z denarjem? Ojoj, potem bi prišel tudi jaz na nič. Saj on ima v dlani lukjo. Skozi njo bi zdrknil vsak dan zlatnik.«

»Dragi moj človek, naj ti povem. Vseeno kako, a jaz mislim, da je najboljše, da ga pustiš in se ga kakor koli iznebiš. Večno to ne more iti tako; in ne samo da to ni čast za nas, ampak celo sramota je. Ne bom ti pravila, kako slišim, da pada njegova senca na nas.«

Resnično je to in žalostno. Jaz vem to; vem pa tudi, da je moj edini brat; ako ne zavoljo njega, sem zavoljo sebe dolžan, da ga držim nad vodo. Spomin na rajnega očeta zahteva, da ne odprem sramoti vrata na stežaj Poznam Milana in vem, da je že tako zavozil, da mu ni nič več za pošteno ime in ugled, ki ga ima naš dom. A revežev ne morem meni nič tebi nič odganjati izpred praga.«

»Revežev, revežev! Kdo govori o revežih? Saj vendar veš, Mirko, da jaz tudi nimam kremena namesto srca v prsih. Mar ni znano v Senju in na Reki, kaj je firma Popara, mar je treba spraševati tod okoli, kaj misli ubogo ljudstvo o ljudeh v dvorcu pod Humom? Nemogoč človek je tvoj brat, izgubljena duša, ne pa nesrečen. Kdo mu je kriv tega? Narava, ki je ni hotel brzdati. Zdrknil je iz tira, zašel na kriva pota in propada. Pa ga pusti, naj propade, ker si ne da pomagati. Skrajšaj postopek; naj svet vidi, da smo ločeni. Ne dajmo si blatiti imena. Nekoč se to mora nehati.«

»Že, že, ali . . .«

»Nič ali in že že . . . Povsod se je klatil, po vseh igralnicah, v vseh klubih, zanemarjal je dom, varal je ženo, sleparil njene ljudi, nič se ni brigal za otroke, vse je pognal, in sedaj ga imejmo tukaj, da bo svet govoril: To je njegov brat, to je njen svak, to je stric bodočega gospodarja . . . Podhumskega Branka . . . Naj seže sramota že v novo pokolenje?«

»Brat je pa le,« je skoro boječe zopet ugotovil gospodar Mirko.

»Pa bodi desetkrat brat,« je nevoljno omenila gospa Karmela in svojo nevoljo tako potrdila z udarcem z nogo ob tla, da ni bilo več dvoma, da se že hudo jezi, »tukaj doma ne sme ostati. Ne sme, ali pa mene ne bo več sem; pa malega tudi ne. Sploh gram rajši v Split k staršem, kakor še kdaj na Reko. Ako že ne more čutiti kesa in žalosti, naj vsaj ne bi kazal drznosti in se ne hvastal s svojo sramoto. Kak zgled pa imata sinova Dinko in Vinko in kako bo to učinkovalo na našega Branka?«

»No, no, saj imamo v hiši gospoda Božiča; on mu je učitelj in vzgojitelj. Ni človeka, da bi mu smel toliko in tako zaupati.«

(Dalje)

Smola

Previdno je odpri vrata svoje hotelske sobe in pogledal po hodnikih. Nikogar. Zamolklo se je raziegala iz jedilnice godba. Zadovoljno je prikimal. Zaglušila bo ropot njegovega dela.

Mirno je stopil na hodnik in napravil nekaj korakov proti stopnišču. Pred številkama 147 in 148 so stali čevlji, iz 150 so se slišali glasovi, naslednja vrata, soba 151, je pa bila menda njegovemu naklepu naklonjena. Če ga njegov izurjeni poklicni spomin ni varal, sta bili sobi 151 in 152 v vratarjevi loži zapisani na ime Pollatini. Pevka ali igralka ali sploh umetnica, se je nekoliko spominjal iz reklamnih beležk v dnevnem tisku. Kakor naiašč. Malo je bilo verjetno, da bi se po vsej Evropi sloveča umetnica vrnila v svoje sobane pred polnočjo. Pogumno je pritisnil na kljuko, pripravljen, če bi bil kdo v sobi, nemudno se opravičiti: »Ah, oprostite! Zmotil sem se v številki sobe.« — Kljuka je popustila. Nasmehnil se je, ko je potegnil iz žepa orodje srebrnkastega leska in ga vtaknil v ključavnico. Rahlo je zaškripalo. Vrata so bila odprta, v sobi tema, nikogar.

Pridržal je sapo in prisluhnil. Nič. Mirno je potegnil iz žepa svetilko in posvetil po sobi. Svetlobni pramen je padel na mizo in obstal na nečem blestečem. Srce mu je poskočilo od veselja. Biseri, uhani, brezskrbno odložen nakit. Zmagoslavno je planil na lahki plen in jel brskati po njem s prsti. Od veselja je poskakovalo njegovo srce.

Škripanje stranskih vrat. Bliskovito se je obrnil. Roka je kar sama stisnila samokres. Zbežati? Prepozno!

Stranska vrata so se počasi odprla. Na pragu je obstala žena in prisluhnila v sobo.

Vsak živec v njegovem telesu se je tresel, spreletelo ga je krčevito drgetanje. Zbegane misli so mu zarojile po glavi. Ustreliti? Bežati? Odpovedati se plenu? Kakor prikovan je obstal njegov pogled na kretnjah ostro od svetlega ozadja predsobe odražajoče se žene.

— Ali je kdo tu v sobi? — je vprašal zamolkel, prijeten, lahno v negotovost zavit glas. Pridržal je sapo. Čudno nesigurnih kretenj je stopila žena čez prag, njene roke so previdno otipale steno. Zažarela je luč.

Obupano je dvignil samokres. Če bi zdajle... Mrzel pot ga je oblil po vsem telesu.

Sledil je vsaki njeni kretnji. Kaj takega še svoj živ dan ni doživel. Držeč roke vedno pripravljene na tipanje je stopila dva koraka po preprogi naprej, njene oči so bile široko odprte in vendar tako čudno daleč, zroče topo predse.

Spoznal je: bila je slepa.

— Nikogar? — so zamrmrale blede ustne presenečeno... Skoraj bi bila mislila... Počasi se je obrnila in odšla tipaje nazaj v svojo spalnico. Globok vzdih. Tiho je zaprla vrata za seboj.

Kamen se mu je odvalil od srca. Ves izčrpan si je obrisal potno čelo. Še vedno so mu drgetali vsi živci od silne napetosti. Naglo je spravil nakit v žep in planil nazaj v svojo sobo.

Najprej cigareto. Željno je vdihavai tobačni dim. To noč bo v hotelu še najbolj varen. Slepa umetnica mu je bila najmanj nevarna. Zjutraj šele bi utegnila sama ali njena družabnica opaziti, da je nakit izginil. Ves srečen je prebiral med prsti žlahtne kamne.

Jasno si je predočil v neskaljenem veselju nad srečno opravljenim delom vsako podrobnost nenadnega prihoda slepe umetniče. Kdo bi mu verjel, če bi to pravil?

Kar se je tok njegovih misli ustavil. Kri mu je pritisnila v glavo. Čemu je pa prižgala električno luč, če je bila slepa?

Planil je pokonci. Tepec! Norec! Dal se je bil pretentati. Ona, najboljša evropska igralka, ga je speljala na led. Nikoli v življenju ta ženska ni bila slepa. Bežati! Zbežati! Ves iz sebe je stlačil nakit v žepe, potem je pa pograbil klobuk in suknjo ter planil k vratom.

Vrata so se pa odprla, še preden je pritisnil na kljuko. Cev samokresa je bila namerjena na njegovo srce... Zaničljiv kriminalistov smehljaj... »No, prijatelj? Vidim, da ste bili namenjeni na izprehod. Kar izvolite z menoj. Saj se že dobro poznava, kajne?«

Prepozno. Vdano je stopil nazaj.

Za detektivom je opazil ženo iz sobe 151. Viteško se je priklonil in potegnil nakit iz žepov: »Evo, izvolite, gospa, zaslužili ste v polni meri, da vam vrnem vaš nakit. Naučili ste me: preden sem vdrl v vašo sobo, ki bil moral hoditi v vašo šolo.«

P. D.

Smrčanje pogostokrat naznanja bolezen

Najbrž bi bil v zdravniških čakalnicah silen naval, če bi se obrnili na zdravnike vsi moški, pa tudi nežne ženske, ki smrčijo. Zdravniki sicer priporočajo, naj jih obiščejo tudi nesrečneži, ki smrčijo, toda kdo bi priznal, da smrči! In zakaj bi ne smel vsaj smrčati? Marsikdo pravi, da se počuti nebeško, ko se pošteno nasmrči — čemu bi se torej obračal na zdravnika? Ali je smrčanje bolezen?

Da, bolezen, in še posebno huda — če ne za tiste, ki smrčijo, pa za one, ki poslušajo smrčanje. Smrčanje se zdi vsakomur, ki ga posluša, neznansko zoprno. Predvsem je grdo, da med smrčanjem zijamo. V resnici ima sicer človek tudi marsikdaj drugič odprta usta, a tega niti ne opazimo. Nekateri spijo odprtih ust, čeprav ne smrčijo in se nihče ne zgraža nad tem. Zato nam gre na živce najbolj smrčanje samo na sebi, kot »godba«. Posebno neprijetno se nam zdi zaradi tega, ker nas moti med spanjem. Kdor dovolj trdno spi, da ga ne more buditi niti najstrašnejše smrčanje tovarišev v spanju, se pač ne zgraža nad smrčanjem. Če kdo smrči spričo nas podnevi, ko nam ni za spanje, se nam pa zdi smrčanje bolj zabavno kakor zoprno. Zato sovražimo smrčače le predvsem kot kalilce nočnega miru.

Do takšnih spopadov zaradi smrčanja pride največkrat med zakoncema. Na glasu so navadno le možje. Da bi lahko smrčale tudi ženske, žene seveda ne pomislijo rade. Statistike sicer ni, da bi dognali s številkami odstotek žensk in moških, ki smrčijo. Toda, ker imajo ženske med prebivalstvom večino, smemo reči, da jih tudi smrči več kakor moških.

Ženske imajo pogosto rahlejše spanje kakor moški. Posebno meščanke pogosto slabo spijo — kljub vsem uspavalnim praškom, ali prav zaradi njih. Mnoge trpijo več ali manj zaradi slabih živcev. Večina jih pa spi najbrž slabo zaradi tega, ker se premalo gibljejo na svežem zraku, odnosno, ker se med dnevom ne utrudijo tako zelo kakor moški. Razen tega ženske tudi ne poznajo takšnega reda pri spanju, to se pravi pri leganju k počitku, kakor moški. Mož je zaposlen in mora vstajati dan za dnem ob določeni uri. Zato pa mora tudi ob določeni uri leči k počitku. Organizem se tako navadi na red in človek lahko spi. Ženske pa redko legajo k počitku ob isti uri, pa tudi pri vstajanju ne poznajo reda. Nekatere se tudi ne morejo premagati, ko so nekoliko utrujene med dnevom, da bi ne podremale. Vsekakor ženske po večini ne potrebujejo ponoči toliko spanja kakor moški, zato pa imajo tudi rahlejše spanje, če sploh spijo. Kako bi se potem takem ne vznemirjale nad smrčanjem mož!

Smrčanje je torej pomemben činitelj že zaradi ljubega miru v družini. Toda o njem govorimo predvsem zaradi tega, ker nas zdravniki opozarjajo, da ni zgolj razvada. Sicer ni rečeno, da ima sleherni smrčač zamašen ali pokvarjen nos. Smrčači bi ne smeli ležati na hrbtu. Toda tega jim ne moremo kar generalno prepovedati že zato, ker marsikdo najlaže zaspi na hrbtu. Če leži na levem boku, mu nagaja srce, na desni strani pa tudi ne more ležati vso noč. Vendar bi bilo potrebno, da bi si smrčači dali pregledati nos po zdravniku. Marsikdo smrči zaradi kroničnih vnetij nosu; zaradi vnetij se večkrat odebeli sluznica in zapira nos. Nos se pa med spanjem tudi utegne zapirati zaradi odebeljenega hrustanca, polipov ali tumorjev. Zaradi tega človek ne more dihati skozi nos, pa odpre usta. Čudni glasovi, hropenje, sopenje, renčanje, hrzanje — in kakor se sploh imenujejo vsi takšni zvoki smrčanja — nastajajo v glavnem v ustni votlini in grlu. Smrčanje že zaradi tega ni zdravo, ker dihanje skozi usta ni tako priporočljivo, zlasti ne med spanjem, kakor skozi nos. Tudi smrčanje otrok nam ne sme biti nepomembno, kajti taki otroci imajo navadno povečane bezgavke in so potrebni zdravljenja.

Če smrčanje torej ni bolezen samo na sebi, pa pogosto naznanja kakšno bolezen, ki je lahko nevarna. Namestu, da se jezimo nad smrčanjem ali norčujemo iz njega, naj bi ga poslali k zdravniku. To pa z diplomatsko spretnostjo, da ga ne bomo razžalili in zbudili v njem kljubovalnost.

Naša dežela! Predvsem za tvojo obnovo potrebuje domovina starih kovin. Zato ne sme iti ničesar v izgubo. Prispevajte vse kovinske kose in predmete, ki jih ne rabite.

Ernest Adamič:

Mladost v Šempetru

Nedavno je izšla knjiga »Šola v predmestju, v kateri nam Ant. Adamič opisuje svoje mladostne spomine iz šentpeterske fare v Ljubljani. Za »Domovino« pa je njegov mlajši brat Ernest Adamič opisal, kako je bilo pet in dvajset let pozneje.

To je še vedno ista šola v predmestju. Bratje in sestre so že veliki, vidim jih skozi okno prvega in hkratu najvišjega nadstropja, pa vendar ne več vseh, kajti medtem ko se je bil rodil prvi in letom tik po potresu, ko sem privekal, »postrušček, zadnji jaz, je minilo dobesedno pet in dvajset let. Ni me še bilo ob srebrni poroki mojih staršev, dobrih in skrbnih, prav takih, kakršni živé, trpé in se ubadajo z nami v »Šoli v predmestju« mojega brata Antona.

Pozorišče je še vedno isto, le kulise so za malenkost premaknjene, ali bolje, neutrudljivi in domiselni režiser gospod Čas jih je nekoliko dopolnil. Tako je na primer postavil nasproti naših oken lučaj daleč eno ali dve, za tisti čas prav posebno in še danes lepi vili, Černičevo ter na vogal Zaloške ceste in Ilirske ulice vilo »Marico«, ki jo danes že vso zarašča okvir časa. Vidim jih natančno, a zavirata mi razgled v daljino prospekta na travnike ter njive za njima, na valujoče valovje s pšenico, tiho pritrkavajočo z zrnjem zlatega klasja. Gospod režiser je tačas položil tudi že tirnice cestne železnice in spustil po njih do remize v Mostah majhne zelene hrošče, brzeče in škripajoče na ovinkih. Prav pod »našo« hišo se je hrošč ustavljal, iz njega so veličastno izstopali tisti, ki so se otresli strahu pred novotarijo in pa ki so imeli solde za te vrste luksuz.

Ne vem, koliko sem bil star, in zdajle ko pišem, ne utegnem iskati virov in podatkov, da bi vam to povedal. Po hudi nevihti nekega popoldne gledam, morda še z dudo v ustih, za odhajajočim vozom cestne železnice. Nebo se je brisalo vrh »šrange« pred Šarabonovo hišo, ko je iz skoraj že jasnega strahovito zagrmelo in udarilo v električno napeljavo cestne železnice. Velika, zelena, vsa našopirjena iskra je begala od okna do okna, šipe žvenketajo. Zeleni hrošč ohromi, ljudje cepajo na cesto. Že davno si je hrošč opomogel, jaz pa še vedno na oknu. Gledam v jasno nebo nad Černičevo vilo in že se mi na široko razpro oči: izza vile se dvigne, se razrašča pod nebo, bliskovito in tiho kakor nekakšno košato drevo ali pa kakor gejzir. Vse pod nebo se razrašča v neugnanem naponu, hkrati pa zažvenketajo okna, se zamajejo zidovi, zletě oknice Podbojeve hiše pod nami, nato pa zamolklo zagrmi kakor bi se izpod neba na dolgo in široko podiralo svodovje. Že se pa prikazen raztenja, zgine, za seboj pa pusti vonj po smodniku. Na cesti mrgoli ljudi, vsi strme v fantastično se spreminjajoče luči neba. Škoda, si misli oni z dudo na oknu, škoda da je predstava tako hitro minila. Že takrat sem ljubil nevihtne noči z bliski in trkljajočim se gromom. Prehajal me je srh po vsej koži, a nikoli nisem zamižal, čeprav me je blisk skoraj oslepil, in kolikor časa je trajalo, sem vztrajal v sami spodnjici ob priprtih oknicah, da sem bolje slišal.

Res, škoda, da se je že končalo, razmišlja mali z dudo in čaka nadaljevanja predstave. Kmalu priteče k materi v kuhinjo mežnar, rajni Pivk z novico, da je zletela v zrak smodnišnica na Ljubljanskem polju. Zanetila da jo je iskra strele, ki je bojda ono nevihto popoldne ubrisala v poslopje in užgala smodnik. Nikarte pa misliti na podobni dogodek sredi svetovne vojne leta 1915.

Evo, ta je moj prvi spomin na našo predmestno šolo, prvi v kartoteki mojih spominov sploh. Ostal mi je za vedno kot simbol ne samo za oni, temveč tudi za kasnejši čas, nebeško znamenje, ki vlada nad menoj odslhdob. Skozi ono malo okence sem torej prvikrat zavedno zagledal, zavonjal in zaslišal tako imenovano luč sveta.

Bratje in bosopeta druščina vrstnikov iz sosešćine so jeseni postavljali na vrtu med cerkvijo in vojašnico suha drevesa z limanicami in lovili čižke in drugo perjad. Opazovali so iz skrivališč in se pognali vsi hkrati, če je operni pevec sedel, se zamotal in skotalil z drevesa. V tej džungli so se godile še druge reči. Prebivalci te džungle so bili mimo že omenjenih tudi še farovški hlapci in dekle, ministranti, ki so čakali in vihteli kadilnice, okoličani v raševinastih, okornih oblekah, sploh se giblje v tem prostoru neznansko velika in pestra množica, mislim, da zaradi tega, ker jo je moj spomin seštel v en odlomek, v enega izmed prizorov, ki vstajajo pred menoj iz te dobe. Poseben poudarek mu dajejo kasarniška okna krog in krog s svojevrstnim življenjem kranjskih Janezov, dišečem po lošču, s katerim so barvali jermenje opasja, po cenenem »biksu«, v katerega je bilo treba pljuniti, da se je dal razmazati, polenta, je žehtela sem na vrt, stasiti Janezi so se sklanjali skozi okna in mežikali in

PO SVETU

× **Napet položaj v Palestini.** V »zaščito Palestine« je bila izdana uredba, ki pooblašča policijsk uradnike ali vojake angleških čet, da pri vršenju svoje službe lahko brez zapo.nega povelja aretirajo in obdržijo v zaporu sleherno osebo, ki se ne more dovoljno legitimirati in dokazati, zakaj biva v kraju, v katerem so jo zalotili. Uredba pooblašča tudi višje policijske častnike, da zapro sumljive osebe za 2 do 7 dni.

× **Nesreče zaradi plazov.** Na Štajerskem je prišlo do dveh hudih nesreč zaradi plazov. V Maltau je plaz popolnoma razrušil šolo. Pri tem so izgubili življenje žena učiteljeva, njena dva otroka in služkinja. Neki drug plaz, ki se je spustil z južne strani zapadnega Itaxa, je razrušil mlin in kmetijo. Oskrbnika in kmet sta bila pri tem ubita.

× **150 oseb je utonilo na Jangcekjangu.** Pri potopitvi parnika »Min Hui«, ki se je nasukal na neki skali, je dne 24. marca na Jangcekjangu visoko od Čungkinga utonilo nad 150 oseb, večinoma šolarjev in učiteljev, tako poročajo iz Čungkinga. Parnik je imel na krovu nad 300 potnikov.

× **Operacija slepiča v podmornici.** Kdor se vozi s podmornico, mora res računati na vse, tudi na to, kar se je pripetilo na vožnji po Tihem morju nekemu japonskemu podmorničarju. Vnel se mu je slepič in treba je bilo nujne operacije, če naj podmorničar ostane pri življenju. Vselej, kadar se podmornica odpravi na široko morje, vzame s seboj tudi zdravnika. Tako so ga imeli tudi na omenjeni podmornici. Ko je zdravnik ugotovil, da silne bolečine, ki jih je začutil podmorničar, izvirajo od vnetja slepiča, se je hitro odločil za operacijo. Na njegovo prošnjo so krmarji spustili podmornico precej globoko v morje, da bi mirneje plavala, kajti človek, ki se mu vname slepič, potrebuje mir. S tistimi maloštevilnimi pripravami, kolikor jih je imel v podmornici pri rokah, je zdravnik hitro operiral bolnika in mu rešil življenje. Pravijo, da je tedaj, ko se je podmornica vrnila v svoje oporišče, operiranec že popolnoma okreval in da mu niti ni bilo treba zaprositi za kak bolniški dopust. Tudi to je dogodek, o katerem bo tisti japonski mornar, če dočaka mirne čase, nekoč s ponosom pripovedoval.

× **Žrtev domišljije.** Znani francoski dušeslovec Louis Charsaillies je objavil spomine, kjer pripoveduje tudi naslednjo, najbolj žalostno zgodbo iz svojega dolgega delovanja. Trgovec Moulin, popolnoma zdrav mož, se je nekoč zbudil ponoči na letovišču, ker se mu je zdelo, da mu je zlezla muha v uho. Vzel je ogledalo, si umil uho, se prepričal, da ni nikjer nobene muhe, in je zopet zaspal. A zgodaj, čim je vstal, se mu je zopet zdelo, da je zlezla muha skozi uho v lobanjo in praska notri. Pohitel je k zdravniku, ki se mu je smejal in zapisal pomirjevalno sredstvo. Moulin se pomiril, a dva dni pozneje je zopet začul muho v glavo. Pohitel je v Pariz in romal okoli zdravnikov, dokler ni dospel do dušeslovca Charsailliesa. Slednji je ugibal in naposled po preiskavi izjavil: »Imate prav! Res sem ugotovil muho. Potrebna bo operacija.« Slednja je bila seveda samo navidezna, da bi pomirila zbeganega reveža. Moulin je moral na operacijsko mizo, dobil mamilo in prihodnji dan so mu pokazali muho iz njegove glave. Mož se je pomiril, postal zopet zdrav in pet let uspešno vodil svoje posle. A potem mu je izdal neki prijatelj pri vinu skrivnost: »Saj ni bilo nobene operacije. Vsi smo se smejali. Imaš res prehudo domišljijo!« Moulin ga je prestrašeno pogledal in s krikom padel na tla. Nekoliko dni pozneje je podlegel hudemu možganskemu vnetju. Do zadnjega trenutka je vpil, da mu neprestano grize muha možgane...

× **Dediščino iz 15. stoletja zahteva.** Dokaz presenetljive kitajske potrpežljivosti in redkega smisla za čas je doprinesel neki Kitajec v Šanghaju, ki zahteva dedščino iz 15. stoletja. Da bi uveljavil svoje pravice, je prinesel sodišču rodovnik, obsegajoč 15 pokolenj in 65.524 imen. Sodišče seveda tako prepričevalnega dokaza ni moglo zavrniti in je Kitajčevi zahtevi ugodilo. Najbrž je pa mož potrošil za zbiranje dokazov toliko, da mu je ostalo od dedščine le malo ali nič.

× **Cervantes in uspeh njegovega najboljšega dela.** Pot do uspeha je dostikrat polna najzanimivejših dogodkov. Tako je na primer slavni španski pisatelj Cervantes kmalu potem, ko je izdal svojega »Don Kihota«, hitro opazil, da knjiga ni dosegla prav nobenega uspeha ter je nihče ne čita. Cervantesu je tedaj švignila v glavo posrečena misel. Sedel je za svojo mizo ter napisal naravnost uničujočo kritiko o svojem delu. Zaradi te kritike je postalo občinstvo pozorno na knjigo ter jo je pričelo kupovati. Prva izdaja je hitro pošla ter je Cervantes moral kmalu pripraviti še drugo.

× **Zakaj zehamo?** Po pravilih o lepem vedenju je zehanje nekaj nedovoljenega. Če kdo zeha, se bo našel v družbi kdo, ki ga bo vprašal, če prejšnjo noč ni dobro spal, če je zaspan, če se dolgočasi v družbi, kak hipohonder bo zopet vedel povedati, da ima pokvarjen želodec in bogve kaj še vse. Še nerodnejše je, da je zehanje nalezljivo. Kadar kdo zeha, bodo kar na lepem začeli zehati še drugi. Toda zakaj zehamo? Psiholog Eduard Klaprede pravi, da zehanje ni izraz potrebe po spanju, ampak je neka vrsta odganjanja spanca. V fiziološkem pogledu pomeni namreč zehanje povečini dotok kisline v kri. Pri zehanju odpremo usta, napenjamo in stegujemo ude in tako poganjamo kri v pljuča in srce. Zehanje preprečimo z globokim dihanjem.

× **Ženske nogavice iz bananinih listov.** Japonskim strokovnjakom se je posrečilo uporabiti liste banan za izdelovanje izvrstne celuloze, iz nje pa delajo svilo odlične kakovosti, uporabno za najfinejše izdelke, kakor na primer za izdelovanje izredno tankih ženskih nogavic. Ta poskus so naredili, kakor pravi poročilo iz japonskega vira, na otoku Formozi in je rodil odlične uspehe. Tako banana odslej ni več samo drevo, ki daje okusen sadež, marveč tudi pomembna industrijska rastlina.

»Pomota« v Švici — opomin lahkovernim

V vsej Švici sta čez noč zavladali bolest in ogorčenje. Od pričetka vojne Švica še ni doživela tako krvavega dne kakor preteklo soboto. Kaj se je zgodilo? Ameriški letalci so se »zmotili« in so odvrgli bombe na znano švicarsko mesto Schaffhausen. Posledica je bila strašna. Obležalo je nad 50 mrtvih in nad sto težko ranjenih, porušene so bile cerkve in starinske stanovanjske hiše, v nekaj minutah je bilo uničeno veliko kulturno delo več pokolenj.

Mesto Schaffhausen je znano po vsem svetu, posebno tudi pri nas. Tu je že dolgo razvita odlična urarska industrija, ure iz tega kraja imajo tudi pri nas visoko ceno in veljavo. Prebivalstvo živi ob pridnem in poštenem delu tudi danes v blagostanju. Že večkrat so tuji letalci, ne meneč se za švicarsko nevtralnost, preleteli to državico, ki je na pogled kakor srečen otok sredi razburkanega morja. Ko so preteklo soboto, 1. aprila, zatulile sirene, so od 10.30 naprej preleteli ameriški bombniki v oddelkih po 30 letal kantona Thurgau in Schaffhausen. Okrog 22. ure je krožilo nad Schaffhausnom kakih 30 ameriških bombnikov. Ljudje so s cest brezskrbno opazovali njihov polet. Kar naenkrat pa jih je strahovito treskanje opozorilo, da padajo bombe. Mesto je zagorelo na številnih krajih, rušile so se znamenite stavbe ter podkopavale pod seboj mrtve in ranjene. Cele ulice so bile na mah v plamenih, na cestah so ležale strahovito razmesarjene žrtve. Vsepovsod se je nudila pretresljiva slika in po vsej Švici je v teku dneva naraščalo sočutje in ogorčenje. Kajpada so ameriški predstavniki takoj izjavili, da gre za »pomoto« in da bo škoda poravnana. Tega pa niso povedali, kako bi se dali mrtvi z dolarji obujati nazaj v življenje. Švicarji so že pogostokrat protestirali v Londonu in v Washingtonu, ker angleški in ameriški letalci brezobzirno preletavajo nevtralno švicarsko ozemlje. Doslej so bili Švicarji s svojimi protesti še vedno razočarani. Ali bo zadnji tragični dogodek izpametoval letalske teroriste? Ni upanja!

V »Jutru« smo že ponovno opozarjali, da sovražni letalci nimajo nikakšnih posebnih zemljevidov, kjer bi bila Ljubljana zaznamovana kot mesto, ki ga ne bi smeli bombardirati. Ljubljančani so zlasti še premalo resni v pogledu zatemnitve. Nadzorstvena oblastva še venomer ugotavljajo dosti pomanjkljivosti, ki lahko prej ali slej dovedejo do grenkega spoznanja. Skrajni čas je, da prebivalstvo spozna resnost položaja ter v lastnem interesu in v interesu varnosti mesta najskrbneje izpolnjuje predpise glede ravnanja ob letalskih alarmih, še zlasti pa glede zatemnitve. Vse svetlobne odprtine morajo biti tako zatemnjene, da zastor nikjer ne pušča svetlobe. Posebno pažnjo moramo posvetiti prostorom na dvoriščni strani. Policijski organi bodo odslej najstrožje nadzorovali izpolnjevanje zatemnitvenih ukrepov. Ne sme se zgoditi, da bi zaradi malomarnosti in površnosti nedolžni trpeli škodo in nesrečo. Strašna »pomota« v Schaffhausnu naj bo plameneč opomin tudi slovenskemu ljudstvu.

klicali dekleta, prihajajoča in odhajajoča od cerkvenih opravil. Vse so bile Micke.

Vmes so izza debelega cerkvenega zidovja, nekako izpod neba bučale orgle, ki jih je mojstroval moj oče, s svečanimi presledki, ko so utihnile in se je slišal samo zbor ali pa melanholičen pripev duhovnika pred oltarjem. Prizori so se menjavali, vrstili so se dnevi z žegnanji in štanti, procesijami in banderi, deževalo je in snežilo in bile so jasne noči z osamelo luno visoko na nebu ter laježem psov vsega predmestja. Na vse to pa sta zdaj zamišljeno, zdaj po vojaško vzravnana ali v bele kožuhe zavita strmela zvonika cerkve sv. Petra; kaj vem, danes sta mi prava pritlikavca, takrat pa sta segla sila visoko, najmanj v kupolo neba, če ne še skozi. Pred seboj vidim najbolj razločno desnega, levi se je otroškemu obzorju odmaknil in se vračal le s svojim težkim zvonom, ki sta ga morala goniti kar dva odrasla. In kako težko ga je bilo ustaviti. Spomnim se, da smo se obešali za vrv, ki nas je potegnila — včasi nas je viselo kakor grozd — prav pod strop do okrogle odprtine, koder je vrv zginjala in se spet vračala. Ob neki taki priliki je rajnega brata Ivana potegnilo prav v strop, da je padel nekaj metrov zviška na tla in obležal nezavesten.

Kako je že bilo to? Na dvorišču je stal prazen lojtrski voz. Tisto popoldne so fantje streljali s flobertovko vrabce, sedajoče na robove, prizidke, napušče in celo na sam križ vrh medeninaste krogle, predstavijajoče vesoljni svet, blesteče se pod samim vrhom. Če ni bilo vrabcev, so merili tudi vanjo. Cenk! je nekaj sekund zatem rahlo udarilo na bron.

Mali z dudo v ustih se plazi še po vseh štirih. Svet pod lojtrskim vozom je od sile zanimiv. Krog in krog so široka okna naravnost na dvorišče, zgoraj lesen strop. Noge fantov, naslanjajočih se na voz, so pravi stebri velikanov. Med njimi stoji čudna stvar: ima kopito pa ni konj, ima vrat in uho, a ni žival. Uho je iz železa in napeto, pod njim nakovalce. Dudek ne ve, da je to floberka z napetim petelinom in cevjo, ki jo na vrhu oklepa bratova roka s palcem desnice na odprtini. Za Dudka je vse zgolj igrača, ki si jo mora ogledati. Pa ogleda si človek najprej s tipom in Dudek stegne roko, pa je že nesreča tu! Sprožil je petelina in bumf! — kroglica je šinila po cevi, iz cevi skozi palec. Nekdo je nečloveško zatulil. Ta napev ni bil muzikaličen, čeprav je nadebudni muzik Emil, saj on je bil tisti nesrečnež, že takrat zadel ne le vrabca na strehi, temveč tudi absolutni »a«. Zatulil je in vzroka je imel dovolj. Dragoceni palec desnice se je zdel v nevarnosti, razbit in nesposobljen za klavirski študij. Kroglica pa se je zavedala velike odgovornosti pred zgodovino. Ognila se je kosti in dr. Zajec, ki je stanoval v Podbojevi hiši nasproti, je prst spral, zašil in obvezal.

Dudek pa je medtem prijetno razburjen čakal nadaljevanja dogodkov pod lojtrskim vozom. Približali so se hitrih nog, z debelo obvezanim palcem in gromovitim, prav indijanskim krikom, pred katerim kar tako že na deset metrov frčijo skalpi z glav. Čeprav mala, vendar dovolj prostorna džungla pod vozom je rešila malega znanstvenika pred hujšim. Čim se je nevihta približala z ene strani, jo je pomaknil na nasprotno toliko časa, da se je zasledovanje ustavilo. Od takrat je puško dobro poznal in se je potem nič več ni bal.

Tako se je začel in končal moj prvi sestanek s pokojnim bratom Emilom. Vdrugič sva se srečala kakih dvajset let kasneje, ko se je bil vrnil iz ujetništva, in pozneje še nekajkrat. Če bi seštel vse minute, ki sva jih prebila drug z drugim, bi to zneslo vsega skupaj pičlih nekaj ur. Vedno pa sva se spomnila in ogledala brazgotino na palcu desnice. Zdaj sva se smejala kakor posrečeni mladostni šali.

Orožje pač neznansko navdušuje dečka, mladeniča in moža. Neugnano se privlačujeta življenje in smrt, krogla in kri. Če je stvar le malo podobna pištolici, pa najsi bo to ne vem kako majhen košček lesa, da je le dovolj velik za v pest, že vam pobič meri in z usti poka bumf in pumf! Bliska z očmi, po cesti se plazi za nevidnim sovražnikom, ki začuda vedno le beži in je zadet le on in le ta ubit. Za silo so dobre tudi lesene sulice, lesene sable, lesena bodala. Potem so v orožarnici še fičafaji in namesto težke artiljerije kamenje vseh kalibrov, na razpolago v neomejenih količinah. Tlak in asfalt! Asfalt se je šele rodil samo za velika, gosposka mesta, s tlakom pa se je v Ljubljani varčevalo. Kamenja je ležalo vsakršnega povsod na pretek. Shajati se da tudi brez kamenja, nasprotniku pokadiš s pestjo prahu pod brk ali pa ga spotakneš. Slednjega načina se poslužujejo le bojazljivci in zahrbtneži, kajti pravi junaki, ki jih je v predmestni šoli bilo dovolj, se spopadejo in rujejo, če teče kri, iz nosa teče in dodatek je doma v jesihu namočena družinska palica.

(Dalje)

SMEŠNICE

SUMLJIVO

Pijanec vidi na nebu dvojno mavrico in pravi: »Dve mavrici, za vraga, kaj sem zopet pijan!«

ŽENITNA PONUDBA

»Ubog zlodej išče bogatega angela.«

OB SLOVESU

On: »Ali mi boš ostala zvesta do mojega povratka?«
Ona: »Do smrti!«
On: »In če bi te boljši od mene zasnubil?«
Ona: »Potem naju bo usoda ločila.«

NARAVNA IGRA

Mati: »Janezek, kakšen pa si? Črn po obrazu in rokah.«
Otrok: »Veš, igrali smo se železnico in jaz sem bil lokomotiva.«

OMEJENO OBCEVANJE

Šef: »Izginite! Vi ste me razžalili, z vami ne bom nikdar več govoril in če me boste vi imeli kaj vprašati, oglasite se po telefonu.«

PREVEČ ZAHTEVANO

Mati: »Poslušaj, sinko, ti znaš že šteti. Ko boš zdajle z očetom šel v gostilno, pazi in štej, koliko kozarcev vina bo izpil.«
Po vrnitvi ga vpraša mati: »No, ali si štel?«
Sinko: »Veš, mama, tako hitro kakor oče zvrača kozarce, pa še ne znam šteti.«

NA POKOPALIŠČU

»Vidiš, če bi bila vzela Kozlevčarja, ki je tu pokopan, pa bi bila zdaj mlada vdova in trikratna hišna posestnica.«
»Tone, ne govori tako, ko vendar veš, da sem hotela biti zmerom le tvoja vdova!«

RAZLOČNO

»Dovolite, gospodična, da vam poklonim to malenkost v izraz svojega spoštovanja.«
»Zelo ljubeznivo.«
»Kaj pa iščete med rožami v šopku?«
»Tisto malenkost, toda je ne najdem.«

PROFESORSKA

»... Torej osem otrok imate, gospod profesor. Lani ko sem bil pri vas, jih še ni bilo toliko.«
»Že mogoče, toda manj kakor štirih nisem nikdar imel.«

NA PLESU

Gospod po daljšem molku: »Prosim, gospodična, ali ste že kdaj na ognjeniku plesali?«

S SODIŠČA

Sodnik: »Zdaj mi imenujte svoje sokrivce.«
Obtoženec: »To je pa uradna tajnost.«

SOGLASJE

Stric: »Ti si nepoboljšljiv. Denar, denar in vedno le denar. Vesel sem, da nimam več takih nečakov.«
Nečak: »Iz srca mi govoriš, ljubi striček, ker sem tudi jaz vesel, da sem tvoj edini nečak.«

DOBER SVET

»Ne oženi se,« je rekel oče svojemu sinu, »ker tako šala lanko 50 let traja.«

NADOMESTILO

»Prosimo za par starih čevljev, pri mojih gledajo vsi prsti v beli dan.«
»Starih čevljev nimam, pač pa vam lahko dam star klobuk.«
»Tudi dobro.«

PIVČEVA LOGIKA

»Ako ne bi bilo gostiln, ne bi bilo vina in mi ne bi toliko pili. Če ne bi pili, ne bi bili lahkomiselni in bi imeli denar. Bogati bi bili in ker bi bili bogati — potem bi šele pili!«

TOLAŽBA

»Če nimate denarja, naj vas tolaži zavest, da sem jaz vaš prijatelj.«
»Zakaj naj mi bo to v tolažbo?«
»No, ker tudi jaz nimam denarja.«

VPRAŠANJE

Kakšen je lev, če mu privežeš na levo zadnjo nogo zelen svilen trak? (Divji.)

NEPOBOLJŠLJIV

Žena: »Vsako noč prideš o polnoči domov. Kaj res nič ne misliš na bodočnost.«
Mož: »Seveda mislim, ljuba žena, vsako noč se že drugega večera veselim.«

ZAKAJ — ZATO

»Oče, zakaj pa ob železniškem tiru spustijo zatvornice?«
»Zato, da konji ne pregazijo vlaka.«

S SODIŠČA

Sodnik: »Vi ste pretepli soseda in zdaj ga tožite za odškodnino. Zakaj?«
Tožitelj: »Seveda ga tožim, ker sem si pri udarcih po njegovi glavi roko zvil in štiri tedne nisem bil sposoben za delo.«

»TIHA LUNA JASNO SIJE...«

»Ti, zakaj pravimo, da je v luni moški?«
»No, če bi bila ženska, potem ne bi bila tiha luna...«

SAMO ENKRAT

Z mojo ženo sva bila od poroke do danes samo enkrat oba istih misli: ko je davi hiša gorela, sva letela oba naenkrat iz nje.«

SE NE IZPLAČA

»Torej, ljubi prijatelj, ti ne pesnikuješ več.«
»Ne, ker je pesnikovanje predrago. Pomisli, preden se zatopim v pravo razpoloženje, moram izpiti precej alkohola in s tem je honorar že izčrpan.«

ZLOBNO

Gospod: »Naša soseda je tako lepa kakor pravljica.«
Gospodična: »S tem hočete reči: Bilo je nekoč...«

PROZA IN POEZIJA

Potepuhu so zavili klobaso v papir, na katerem je bila natisnjena pesem in je rekel: »Izvrstno! Najprej bom pojedel klobaso za telesno in potem bom bral pesem za duševno hrano.«

Križanka št. 14

Besede pomenijo:

Vodoravno: 1. živalski glas, 2. priporočati, predlagati, 9. slov. pesnik, 16. naslov, označba, naziv, 17. okrajšano moško ime, 19. moško ime, 20. predlog, 21. važen dodatek jedem, 25. otok v Donavi pod Beogradom, 29. okrasna rastlina iz Afrike, 30. reka v severni Prednji Indiji, 32. žensko ime, 33. jezero v Sibiriji, 35. predplačilo, 36. grška boginja, 38. okrajšano žensko ime, 39. začinjeno, 41. preučevalci telesa, 43. mesto združeno s Prago, 44. del kolesa, 46. reka na Hrvatskem (množ.), 47. nekateri, 49. latinski pozdrav, 50. množični napadi, poboji, 51. značajno, trdno, 52. rimsko število 4, 53. italijanski spolnik, 54. skrajšano moško ime, 56. končnica nekaterih ženskih samostalnikov, 57. del prostora, 60. slabokrvneži, 64. reka v sevvzh. Aziji, 67. sveta gora v Grčiji, 70. solistična pesem, 71. drage volje z veseljem, 73. mesto v salernski pokrajini, 74. brez življenja, 76. podredni veznik, 77. visok turški uradnik, 79. srbohrvatski kazalni zaimek, 80. kopališče v Biskajskem zalivu (fon.), 82. muslimanska cerkvena stavba, 85. reka v Afriki, 87. sredstvo za konserviranje živil in pijače, 88. obžalovanje, 90. podredni veznik, 91. grška črka, 92. izdelovalec brezalkoholne pijače, 93. mesto ob Dravi.

Navpično: 1. del pohištva, 3. stanovanjska stavba, 4. žensko ime, 5. kazalni zaimek (množ.), 6. osebni zaimek, 7. turški fevdalec, 8. veznik, 10. planina v Bolgariji južno od Sofije, 11. glej 49 vodoravno, 12. predlog, 13. veznik, 14. slovito kopališče na Češkem, 18. pečina, čer, 22. letovišče v Poadižju, 23. italijanski vzklik, 24. prisadi, smodi, 26. glej 7. navpično (množ.), 27. izraz iz otroškega besednega zaklada, 28. preorana zemlja, ki čaka nadaljnjega obdelovanja, 30. ime slovenske filmske igralke, 31. del posode, 33. veznik, 34. češka pritrdilnica, 36. latinsko ime za vetrnico, 37. velika celina, 39. mlečni izdelki, 40. divji krompir, 41. elektroda, 42. turški državnik, 43. vrsta blaga, 45. začimba, 46. časovne enote, 48. poseduje, 49. pripadnik izumrlega slovanskega plemena, 55. kultura, 58. pokojnikova žena, 59. sodeluje pri dedščinskih razpravah, 61. razdoblje, doba, 62. izraz iz otroškega besednega zaklada, 63. srednjeveški podložnik, 65. finsko pristanišče, 66. prst, zemlja, 68. število, 69. siv, 71. evropska reka, 72. vrsta teka, 75. alkoholna pijača, 77. žensko ime, 78. pristaniško mesto ob vzhodni jadranski obali, 81. španski narodni junak, 82. orožje, 83. veznik, 84. zabavišče, 86. italijanski spolnik, 87. vprašalna členica, 89. oblika pomožnega glagola, 90. predlog.

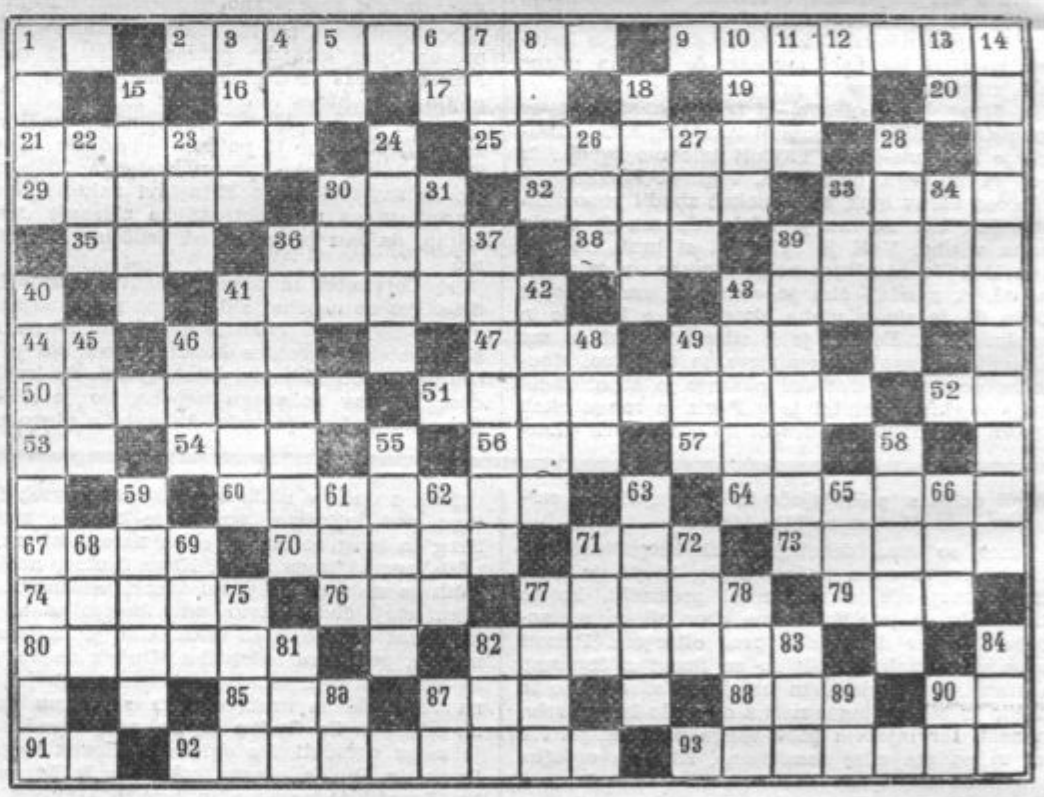

*

Rešitev križanke št. 13

Vodoravno: 1. slavček, 6. razbiti vrč, 15. ri, 16. ran, 17. pota, 18. tenor, 19. pa, 20. maj, 21. pika, 22. raženj, 23. mol, 24. bog, 25. kepa, 26. nočas, 27. Celje, 28. Boč, 29. poza, 30. možak, 31. meter, 32. on, 33. veža, 34. daven, 35. rana, 36. mana, 37. davek, 38. kosa, 39. DN, 40. ideja, 42. lonec, 43. post, 44. Lea, 45. veja, 46. Nemec, 47. ječa, 48. mož, 49. Ita, 50. tepec, 51. leca, 52. jež, 54. je, 55. Piran, 56. miza, 57. jed, 58. tr, 59. korak, 60. Paka, 61. Pan, 62. gra, 63. nasad, 64. rasa, 65. brz, 66. dren, 67. mičen, 68. Neža, 69. Goa, 70. princ, 71. Italija, 72. Snegurčka.

Navpično: 1. srd, 2. li, 3. vrag, 4. čaj, 5. en, 6. roka, 7. ata, 8. za, 9. Itačan, 10. težak, 11. Ines, 12. vonj, 13. rr, 14. balerina, 17. pipa, 19. polje, 20. moč, 21. peza, 22. Rožek, 23. Meta, 24. bon, 25. koža, 26. novec, 27. cena, 28. Bolivija, 29. pena, 30. mavec, 31. mast, 33. vaja, 34. Danec, 35. rosa, 36. meja, 37. Domen, 38. koča, 39. dež, 41. dete, 42. lepak, 43. Peca, 44. lož, 46. nerad, 47. jeza, 48. med, 50. tirani, 51. Lika, 52. jen, 53. vranca, 55. posel, 56. masa, 57. jaz, 58. Trenk, 59. kača, 60. paži, 61. prag, 62. grič, 63. nit, 64. Ren, 65. boe, 66. dro, 67. mi, 68. na, 69. gn, 70. pr.

Für das Konsortium — Za konzorcij »Domovine«: Josip Reisner, Direktor i. R. — direktor v p., Igriška 3. — Schriftleiter — urednik: Davorin Ravljen, Journalist — novinar, Stari trg 7. — Für die Druckerei — Za tiskarno »Narodna tiskarna«: Fran Jeran, Direktor — ravnatelj, Aleševčeva 6. — Alle in Laibach — vsi v Ljubljani.